

Ұлағатты ұстаз Күләш Айтмолдақызының ізгілік пен даналық тағылымы

Оразбекова Күләш Айтмолдақызы елбасымыз Нұрсұлтан Абишұлы Назарбаев айтқандай әр маман өз ісін төменнен бастасын дегеніне сай оқу ісінің бар баспалдағынан өткен, ең биігіне жеткен ғалым - ұстаз: аға пионервожатыйдан бастап, Абай атындағы Қазақ Педагогикалық институтының тарих және филология факультеті бітіріп, тәрбиеші, Талдықорған қаласындағы шопандардың балаларына арналған интернатта оқытушы-мұғалім, содан соң Талдықорған облысының аға инспекторы болып қызмет атқарады.

Москвада аспирантурада оқып, 1976 жылы педагогикалық психологиядан кандидаттық диссертациясын қорғап, Ыбырай Алтынсарин атындағы ғылыми-зерттеу институтының кіші, сонсоң аға ғылыми қызметкері және доцент атағын алып сол институттың мектеп оқушыларының физиологиясы, гигиенасы және психологиясын зерттеу лабораториясын басқарады. Тәуелсіздік алғаннан кейін Күләш Айтмолдақызының 3 томдық «Ұлттық психология» атты монографиясын жариялайды. Осының негізінде «Ұлттану, Жантану, Адамтану» атты оқулықтарын шығарады. Ұлттық педагогика мен психологияға қосқан үлестері үшін «Посол Мира», «Голубь Мира», «Өмір үшін қызмет», «Халықаралық Бейбітшілік әлемі», «Ататюрк», «За милосердие и благотворительность», «Гиппократ», «Н.И. Пирогов», «Халықаралық қызыл крест», «Халықаралық Бейбітшілік әлемі», Алтын медаль иегері, «Қос Аққу», Әлия Мәншүк атындағы медальдармен 58 жылғы еңбек барысында «Ветеран Труда», екі мәрте «Халық ағарту ісінің озаты», Президенттің қолынан «Ерең еңбегі үшін медалімен» марапатталады.

Ұлттық педагогика мен халықтық психология негізінде 1985-1986 жылдары «Өмір мектебі» атты клуб ашты. Мақсаты студент жастарға кісілік, кішілік, мейірімділік, жанашырлық, бауырмалдық, биязылық, тазалық, пәктік, ар-ұят, адамгершілік тәрбиесін жүргізумен қатар, ішіп-жеу, жүріс-тұрыс, іс-қимыл, тіпті махаббат, неке істеріне дейін кісіліктен аттамау, сергек, сезімтал болу тәрбиесін қалыптастырады. Ас ішкенде бір тізерлеп қырын отыру; астағамды обырлана асамау, шай, қымыз секілді сұйық нәрселерді ішкенде сорпылдатып дауыс шығармау; тамақты қалыпты ішу, мәдениетті азықтану, жатқанда, ұйықтағанда бір қырынан жиналып, жамбастап жату, шалқасынан қалай болса солай ашылып, шашылып жатпау, қандай да қауіп-қатерден сақ болып, өзін сергек ұстау, сезімтал болуға дағдылану жөнінде мұқият тәрбие жүргізеді. Қалай отыру, қалай тұру, қалай жүру, қалай сөйлеу, қалай күлу, қалай барыс-келіс, алыс-беріс жасауға дейін ұғындырып әрі үлгі-өнеге көрсету. Күләш Айтмолдақызы жастарымыздың бойындағы ұлттық педагогика мен халықтық психологияға деген ұмтылысты дамытуды егемендігімізді алғанға дейінгі кездің өзінде-ақ қолға алған еді.

Мектеп оқушыларына ұлттық тәрбие беру оның әдіснамалық, теориялық және әдістемелік негіздері жасалғанда ғана тиімді және нәтижелі болатындығы анық. Ғалым К.Оразбекова өзінің ғылыми зерттеулерінде

аталған проблемаларды шешу мақсатында «Жеке тұлға ұлттық тәрбиесінің ғылыми-педагогикалық негіздері» атты диссертациялық жұмысында жеке тұлғаның ұлттық тәрбиесінің ғылыми-педагогикалық негіздерін зерттеудің алғышарттарын, жеке тұлғаның ұлттық тәрбиесінің теориялық-әдіснамалық негіздерін, жеке ның ұлттық тәрбиесі тәжірибесін жоғары мектеп білім беру жүйесінде пайдалану жолдарын қарастырған. Атап айтқанда, ұлттық құндылықтарымызды әлемдік деңгейге шығаруға қабілетті тұлға тәрбиелеу үшін:

- оқушылардың ұлттық сана-сезімін қалыптастыру;
- жас ұрпақ санасына туған халқына деген құрмет, сүйіспеншілік, мақтаныш сезімдерін ұялату, ұлттық рухын дамыту;
- ана тілі мен дінін, оның тарихын, мәдениетін, өнерін, салт-дәстүрін, рухани-мәдени мұраларды қастерлеу;
- жас ұрпақ бойында жанашырлық, сенімділік, намысшылдық тәрізді ұлттық мінездерін қалыптастыру сияқты міндеттерді орындағанда ғана басты мақсатқа жететіндігімізге ерекше назар аударады.

Жалпы, ұлттық тәрбие – ұлттық сана-сезімі жоғары болашақ маман жастарды тәрбиелеуге негізделген білім беру жүйесінің құрамдас бөлігі. Оның мақсаты – ұлттық сана-сезімі қалыптасқан, ұлттық мүдденің өркендеуіне үлес қоса алатын, ұлттық құндылықтар мен жалпы адамзаттық құндылықтарды өзара ұштастыра алатын ұлтжанды тұлғаларды тәрбиелеу.

Ал ұлттық тәрбие – мәдени-әлеуметтік өзгермелі жағдайдағы ұлттық тәрбиенің діңгегі ана тілі болып қалатынын негіздеу, қазақ тілі мен тарихын, мәдениеті мен дінін құрметтеу, жастардың интеллектуалдық мінез-құлқын қалыптастыру, бүгінгі қазақ елінің индустриялық-инновациялық жүйесінің дамуын қамтамасыз ететін парасатты, ұлттық сипаттағы белсенді іс-әрекетке тәрбиелеу, білім және мәдени рухани тұрғыда басқа өркениеттермен бәсекеге қабілетті болуын қамтамасыз ету, қоғам мен адам, адам мен табиғат қарым-қатынасының өркениеттілік сана-сезімін ұлттық рухта қалыптастыру. Ұлттық тәрбиенің басты нысаны – елдік сананы қалыптастырып, ұлттық рух пен ұлттық патриотизмді негіздеу, ұлтсыздықпен күресу болса керек.

Сондықтан ұстаздар қауымы, оқу-тәрбие үдерісіне ұлттық тәрбиені ұрпақ бойына қалыптастырсақ, ұлт болашағын кемелдендіруге үлес қосатын едік дейді, Күләш Айтмолдақызы. Демек, өзімізді өзіміз бағалай білуге бет бұру – ұлттық байлығымызды игеру, ұлттық санамызды дамыту. Ұлттық құндылықтарды іріктеп, оқыту процесіне енгізу арқылы ұлттың тұнып тұрған асыл мұралық рухани байлығынан болашақта ел билейтін ұрпақтарды сусындатып, отбасында да, мектепте де ұлтжандалылық пен отаншылдыққа баулып, өз халқын, өз мемлекетін көздің қарашығындай қорғайтын тұлғаларды тәрбиелеп шығару — педагогика, психология ғылымдарының порфессоры К.А.Оразбеаованың басты ұстанымы.

**Педагогика және психология институты директорының тәрбие ісі
жөніндегі орынбасары п.ғ.м., аға оқытушы К.Б.Малдыбаев**

К.П.Н. ассоциированный
профессор, доцент Каз НПУ
им. Абая
Сексенбаева Л.И

О людях труда

Очерк. Со слов д.п.н., д.психол.н, профессора Оразбековой К.А.
март 2016 года

«Знания оборачиваются
горечью, приносящей
преждевременную старость,
когда нет рядом человека, с
кем можно поделиться
радостью и печалью...»
(Абай, Слово Первое)

Образование, полученное от общества, должно быть посвящено служению обществу. Истинное служение приносит двойную пользу, оно делает счастливыми нас и дарует счастье другим. Бурное развитие вообще самого человеческого общества способствовало возникновению и стремлению к новоявленным тенденциям политического развития. Произошла переоценка таких базовых понятий как роль личности, свобода действия, творческое начало, альтернативный выбор и т.д. Все достижения, ранее казавшиеся невероятными, позволили по-новому взглянуть на форму и устройство общества и государства, а также роли отдельного индивида.

В данном очерке «О людях труда» хочется отразить вкратце жизненный поиск и достижения коллеги доктора педагогических и психологических наук, профессора Каз НПУ им. Абая Оразбековой К.А.

Как гласит казахская пословица: «Где знают тебя – ценят по достоинству, где не знают – ценят по одежде».

Свой первый жизненный опыт педагогической деятельности Куляш Айтмолдановна испытала уже будучи первоклассницей, когда учитель, отлучаясь с занятий, поручал ей ответственность и право, быть на время, вместо него. И девочка со всей своей детской серьезностью исполняла обязанности ведущего педагога. Примерами её стойкости, упорности, бесстрашия характера являются такие эпизоды – еще в школьные годы, когда будучи старшей пионервожатой в 10-ом классе организовала на лыжах экскурсию на ГЭС им. Абакумова. Она вела детей - учеников 6-7 классов по лыжной трассе 25 км, будучи сама десятиклассницей, не боясь, что кто-то их обидит, или встретятся на пути с волками.

После окончания школы семерых девочек-выпускниц, по направления посылают поступать в ВУЗ, как детей, у которых родители погибли на войне. Это был 1948 год. Куляш Айтмолдановну обязали подать документы в КазПИ им.Абая, но в душе она с детства мечтала быть доктором, лечить людей. Она забрала документы и сдала их в медицинский институт, прошла по конкурсу. Но здесь вмешался 1-ый секретарь райкома Мансуров... Взяв её за руку, повел к ректору Захарину сказав, чтобы вместо нее зачислили другую абитуриентку, а её документы сам сдал в КазПИ. Сказав ей: «Ты, как дочь, не исполнила завет отца, погибшего на войне, ты должна быть учителем, как он этого завещал». Но девушка опять проявила свое упрямство, она с этими баллами поступает в Политехнический институт, на архитектурный факультет. Здесь она получает телеграмму, что мать в больнице. Батырбеков – проректор Политехнического института освобождает ее от сельскохозяйственных работ, посылая ее домой. Но дома, в Аксу Алматинской области ее ждал «сюрприз». Первый секретарь райкома Мансуров сказал ей «Если не поедешь в КазПИ, то будешь работать старшей пионервожатой в школе им. Ы. Алтынсарина». Позже она была назначена директором Дома Пионеров в Аксу. Работала секретарем комсомольской организации, организовывала помощь чабанам в зимний период времени. В течение месяца помогала жителям в благоустройстве их жилья в больших резиновых сапогах и в легкой фуфайке, помогала пасти овец. К ним на точку пастбища приезжал 2-ой секретарь райкома Махметов, отмечая хорошую работу молодёжи. Так незаметно пролетели два года и мама, научившись горьким опытом своей упрямой девочки, за руку отвезла ее в г. Алматы в Педагогический институт им.Абая. На тот момент ректором был Малик Габдулин. Поступила на историко-филологический институт. Будучи студенткой, как и все однокурсники, в 60-ых годах принимала участие в поднятии целины в Костанайской области, Булаевском совхозе. Вместе с московскими студентами работала на целинных землях Казахской ССР. В Вузе она вела общественную работу, отвечая за культмассовый сектор. Ей повезло быть вместе с такими видными учеными страны как Мухтар Ауэзов, Сабит Муканов. Они читали им лекции на поточных группах в 17 аудитории, кстати, в двухэтажном здании, где находится сейчас институт Педагогики и психологии.

Недаром казахская пословица гласит: «Крылья сокола в полете крепнут».

И наша юная студентка становится дипломированным специалистом-учителем русского языка и литературы. Профессиональная деятельность начинается в школе-интернате для детей чабанов по специальности. Ежегодно

становясь победителем социалистических соревнований, получала грамоты на Всесоюзном съезде, посвящённом 100-летию рождения В.И. Ленина.

Далее ее назначили директором городского радиовещания, и женским голосом, а мужским на тот момент был Ораз Кулмагамбетов. После перевода в г.Уштобе в середине 1968 г. работала учительницей, старшим школьным инспектором.

1964-1970 г.г. ознаменовались годами обучения в аспирантуре в НИИ им. Алтынсарина. Написала работу по методике преподавания русского языка в казахской школе. Но эту работу комиссия посчитала психологической и отправила Куляш Айтмолдановну в Москву в Академию наук по психологии на единственное вакантное место, которое впервые Союз выделил для Казахстана. И она продолжила учебу в данном учреждении под руководством В.В. Давыдова и А.К. Марковой.

3 года в Москве В.В. Давыдов являлся директором научно-исследовательского института психологии. Куляш Айтмолдановна успешно закончила аспирантуру, в 1976 г. – защитилась. Тема диссертации - «Психологические особенности учебной деятельности при усвоении русского языка в казахской школе».

Во время экспериментирования своей научной деятельности в Алматы по приглашению Куляш Айтмолдановны приезжали такие ученые из России как Маркова А.К., Давыдов В.В. Они были приятно удивлены гостеприимством, радушием алматинцев, знакомились с этнокультурой, традициями, обычаями казахского народа. После защиты ее оставили работать младшим сотрудником, затем старшим сотрудником в научно-исследовательском институте, далее заведующей лабораторией возрастной физиологии, гигиены и психологии школьников.

С 1982 г. Куляш Айтмолдановна преподает в КазПИ им.Абая на кафедре под руководством кандидата психологических наук Муканова Мажита Мукановича.

Так прошли ее первые 15 лет в данном ВУЗе. Мама Куляш Айтмолдановны свои военным друзьям говорила: «Моя мечта, пока я жива, увидеть дочь доцентом». Подруги мамы Какимжанова М., Базакова Л. написали обращение на имя Секретаря ЦК партии КазССР. Через три дня пришла телеграмма из ЦК домой, которая удивила мать и дочь. Это стало полной неожиданностью для них, так как они ни к кому не обращались с этим вопросом. Через три дня комиссия в составе (Батанова из ЦК, Щепель из горкома партии, Алшанова) пришли с проверкой на кафедру. Проверили и через три дня было дано объявление на вакантную должность в газету «Вечерняя Алма-ата».

ВАЖНУЮ роль играет ее работа по национальной психологии. Ведь обычаи и традиции любого народа – это нравственный кодекс. Они обобщаются в нормы народной морали, говорят о том, что прежде всего ценится в человеке.

В 90-ых годах (со слов К.А.) ее кандидатуру выдвинули на действительного члена Нью-Йоркской Академии за большой вклад в науку и за новые технологии.

Принимала активное участие в научных форумах, выступала в СМИ в международных научно-практических конференциях. Она постоянно являлась действующим членом лаборатории учебной деятельности того института в Москве.

В 1991 г. шестеро врачей объявляют голодовку и к ним присоединяется единственный педагог Оразбекова К.А. Ее требования на тот момент были:

- 1) В казахских аудиториях читать лекции на казахском языке;
- 2) Использовать учебном процессе литературу на казахском языке, где были бы отражены примеры жизни казахских просветителей и ученых;
- 3) Изучать научные работы по традициям обычаям казахского народа (Еликеев, Сарсенбаев, Жукеш, Оразбекова К.А. и др.).

Эти требования и пожелания были услышаны и претворены своевременно в жизнь на уровне ЦК ПСС. Кстати, когда Куляш Айтмолдановна была в борьбе, ее студенты переживали за нее и даже посвятили в ее адрес пламенное стихотворение.

Только насквозь пронизанное народной духовностью воспитание, способно трансформировать пассивную человеческую личность. Историческая практика показывает, что только тот субъект регулирования духовно-нравственной ценности, который хорошо знает требования комплексного подхода. Умеет руководствоваться им в своей воспитательной деятельности, способен эффективно осуществлять регулирование процессом формирования и развития нравственных ценностей. При этом необходимо всестороннее изучение особенностей различных социальных групп людей, национальностей и умелого учета выявленных особенностей в работе с ними, а поэтому творческий, плодотворный труд доктора педагогических и психологических наук Оразбековой К.А. увенчан многочисленными благодарностями, медалью Ерэн Енбегі Ушін, медалью ветерана труда, орденами. Она очень благодарна Аллаху, за то, что на ее пути, в ее судьбе сыграл большую роль наш Президент, основатель суверенного демократического светского общества Республики Казахстан.

«Если хотя бы с одним человеком ты подружился достойным, можешь за день свой грядущий быть , как за прошедший, спокойным».

(О.А. Сегизбаев, Казахская философия XV-начала XX века. А., 1996, с.130)

БҮГІНГІ ЗАМАН ЖӘНЕ ҒАЛЫМ

Құрметті конференция қонақтары, әріптестер!

Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетіндегі профессор Оразбекова Күләш Айтмолдақызының 75 жылдық мерейтойына арналған бүгінгі халықаралық ғылыми-практикалық конференцияға қош келдіңіздер!

Қазақстандағы білім ордаларының қара шаңырағы Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті білікті мамандар даярлау саласында 80 жылдан астам уақыт аянбай еңбек етіп келеді. Университет бүгінде отандық білім беру жүйесінде жүктеліп отырған зор міндеттерді жүзеге асыруда.

Ұлт болашағының жарқын болуы білім беру жүйесінің дамуына, ондағы білім мен тәрбиенің мазмұнына тікелей байланысты болғандықтан, бүгінгі жаһандану жағдайында ұлттық білім беру жүйесін дамыту өзекті мәселе болып отыр.

Қазақстан Республикасы үздіксіз білім беру жүйесіндегі тәрбие тұжырымдамасында көрсетілгендей, білім беру жүйесінің басты міндеті – жеке тұлғаның ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтар негізінде қалыптасуы мен дамуы және оның кәсіби жетілуі үшін қажетті жағдайлар жасау: білім алушыны тәрбиелеу, білім алуын және жан-жақты қалыптастыру, ана тілін, ұлттық салт –дәстүрлерді сақтау, ақпараттандыру, денсаулығын нығайту. Осы сияқты қасиеттерді білім алушылардың бойына қалыптастыру мен дамыту Қазақстан Республикасы білім беру жүйесінің маңызды міндеті ретінде қарастырылады. Ел басымыз Н.Назарбаев: «Біз өзіміздің ұлттық ойлау жүйемізді, тарихи танымымызды, рухани мәдениетімізді барынша терең дамыта отырып, барлық салада рухани тәуелсіздікке жетуіміз керек», - деген сөзі бүгінгі ұстаздың негізгі ұстанымы болуға тиісті.

Бұл міндетті шешуде мұғалімдер даярлайтын жоғары оқу орындарының жауапкершілігі ерекше болмақ. ХХІ ғасырдағы тасқындаған толассыз ақпараттар, қоғамдағы күрделі өзгерістер мен даму қарқыны ағымында өмір сүріп жатқан жастарға ұлттық білім мен тәрбиені дарыту мәселесіне бүгінгі күні айрықша мән беріліп отыр.

Бүгінгі «Ұлттық білім берудің қазіргі мәселелері және оны шешу жолдары» деп аталатын халықаралық ғылыми – практикалық

конференцияның педагогика ғылымдарының докторы, профессор Күләш Айтмолдақызы Оразбекованың 75 жылдық мерейтойына арналып отырғандығының өзіндік себебі бар. Елу сегіз жыл бойы, әлі бүгінде ұстаздықты серік еткен, сол жолда педагогика мен психология ғылымдарының тізгінін қатар ұстап, жан – жақты зерттеген, одан әрі дамуына сүбелі үлес қосқан профессор К.А. Оразбекованың еңбектерінде ұлттық сана мен бояуы қанық қазақи тәлім – тәрбиені жүйелеп, ұлттық тәрбиенің басты мұраттары мен ұстамдарын жан-жақты саралау арқылы ұлттық психологиямыздың қыр-сырын ашып көрсетеді. Әлемге үлгі етуге тұрарлық қазақи кескін-келбетіміз бен ұлттық ерен психологиямызды шәкірттердің санасына терең сіңіріп, әдет-ғұрпымызды тек имандылыққа жетелеп, ұғындырған Күләш Оразбекова қай жағынан алсақ та ғалымға тән табандылық пен талғампаздық танытып келеді. Бүкіл саналы ғұмырын шәкірт тәрбиесіне, ұлт болашағына арнаған Күләш Айтмолдақызы 400-ге тарта ғылыми еңбектер жазған. Атап айтқанда, «Қазақ мектебінде орыс тілін меңгерту психологиясы» атты монография, «Алтыжасарлармен оқу-тәрбие жұмысында дидактикалық ойындардың ролі», «Дидактикалық ойындар», педучилищелерге арналған «Ата дәстүрі- әдеп – болашақ игілігі», «Иман және инабат», «Қазақ отбасының психологиясы», «Мұғалімнің қалыптасуы» т.б. оқу құралдарын жазды. Ұлттық психологияны іргелі ғылым саласы ретінде қалыптасып орнығуына елеулі үлес қосқан, осы арқылы халқымыздың ғасырлар бойы ажырамас игілігіне арналған салт-дәстүрімізді, әдет-ғұрпымыз бен кісілік қалыбымызды, ешкімге ұқсамайтын дара ірілігіміз бен өршіл ой-санамызды жан-жақты зерттеген, соны бүгінгі ұрпақ қолына аманат ретінде жүйелей табыстаған Күләш Айтмолдақызының 3томдық «Ұлттық психология» кітабы – жастарға ұлттық білім берудегі іргелі еңбек.

Кезінде «ҚР білім беру ісінің үздігі», «Ерең еңбегі үшін» медальдарымен марапатталып, Нью-Йорк академиясының толық мүшесі және Құрметті доктор атағына ие болған Күләш Оразбекова жуырда ғана «ҚР ғылымын дамытуға сіңірген еңбегі үшін» құрмет белгісін иеленді.

Ұстаз-ғалымның көтеріп отырған мәселелері бойынша бүгінгі күні университетте де жан-жақты зертеулер және жұмыстар ректорат тарапынан жүргізілуде. Студенттердің «Этикалық кодексі» қабылданды, ұлттық тәрбие құндылықтары халықтың педагогикаға негізделген «Ұлттық тәрбие» пәні оқу үрдісіне енгізілді. Осыған байланысты «Ұлттық тәрбие» кафедрасы ашылып, бүкіл республикаға тарайтын осы аттас ғылыми-көпшілік журналы шығарыла бастады және де біздің оқу орнында «Ұлттық тәрбие жөніндегі республикалық үйлестіру кеңесі» құрылды. Ұлттық санаға негізделген ұлттық мемлекет болуымыз үшін ұлттық білім беру мен тәрбиенің қазіргі кездегі кезек

күттірмейтін мәселелері мен оны жүзеге асыру жолдарын қарастырып, талдауға, өзара пікірлесуге, тәжірибе алмасуға арналған бұл конференцияның ұстаздар үшін маңызы жоғары екендігі сөзсіз. Конференция жұмысына сәттілік тілеймін!

«Біздің елде де үлкен лауазымды жұмыс істейтін әйел-қызметкерлер де, ғалымдар да көбейіп жатыр. Міне, бүгін өздеріңіздің араларыңыздағы 75 жылдық тойына арнап конференция өткізіп отырған үлкен ғалым, психология ғылымдарының докторы, профессор, дін жолында жүрген, сан рет қажылыққа барған, әйел, ана, ел-жұртқа, дос-жаранға қадірлі – Оразбекова Күләш. Күләш қарындасымды мен 2000 жылдан бері білемін. Сол жылы Мекке- Мединаға қажылық парызымызды өтеуге барғанбыз. Күләш бізден бұрын бірнеше рет барған екен. Қажылыққа барған адамдар Алла тағаланың үйінен көрген қағбадан және Мұхаммед (сғс) Пайғамбардың туып-өскен жерінен тәбәрук етіп, үйлеріне сыйлықтар алып қайтады. Біз бірінші рет барғандықтан, қаланы, оның сауда базарларын, дүкендерін білмеген соң менің қасымда жүрген Тойкен деген ақсақал екеуміз Күләшқа: «Айналайын, қарындасым, бізге де біраз сауда дүкендерін аралатыңызшы, үйге, бала-шағаға сыйлық алайық», - дедік. Күләш бір сөзге келген жоқ, екеумізді 2-3 сағаттай аралатты, біз өте риза болдық. Күләштің ағаларын сыйлағанына, кішіпейілдігіне сол жерде жүріп көзіміз жетті, қасиетті жерде ол сауап жасады.

Айналайын, Күләш қарындасым, сіз осындай үлкен дәрежеге жеттіңіз, ғұлама ғалымсыз. Сізді Қазақстан бойынша халықтар таниды. Бүгінгі 75 жылдық мерейтойыңыз құтты болсын! Құдай сізге денсаулық берсін, бала-шағаның қызығын көре беріңіз, өсе беріңіз, өне беріңіз! Бір сөзбен айтқанда, бақытты, өмірлі болыңыз!

ҚАЙЫРЖАН ҚАЖЫ МАКИН: Еңбек және қоғам қайраткері.

НАМЫС ПЕН ЖІГЕРДЕН ЖАРАЛҒАН
Алматы мемлекеттік университетінің профессоры,
Нью-Йорк академиясының толық мүшесі
Күләш Айтмолдақызы ОРАЗБЕКОВА сыр-сұхбат

Алыста қалған студенттік шақ, сағынышқа айналған дәуір. Аудитория есігі айқара ашылып, кіріп келе жатқан Күләш апайды студенттер орындарынан тұрып, құрметпен қарсы алып, ізетпен сәлемдеседі. Сұлу жүзді ұстаз жымия күліп, көп кешікпей-ақ қоңыр даусымен кезектегі лекциясын

бастап та кетеді. Белгісіз бір сиқырға арбалғандай студенттер тым-тырыс, ұстаздың аузын бағады. Қыздар қиялдайды: «Күләш апайдай білікті де білімді ұстаз болсам»деп. Ұлдар армандайды: «Менің жарым осы кісідей болса екен» деп. Тән сұлулығы мен жан сұлулығы жарасым тауып, ақылы мен парасаты арқылы кім-кімді де болса тәнті еткен Күләш апай Абай атындағы КазПИ-де сексенінші жылдары білім алған шәкірттерінің қиялында өшпес із қалдырған еді. Арадан көп жыл өткен соң Күләш Айтмолдақызымен кездесудің сәті түсті.

АЛҒАШҚЫ КЕЗДЕСУ

Бүкіл саналы ғұмырын ұрпақ тәрбиесіне бағыштап келе жатқан Күләш Айтмолдақызы әрқашан жаңалықтың жаршысы бола білді. Ұлттық психология саласында өнімді еңбек етіп, аса маңызды бастамаларға негіз салып жүрген ұстаздың әңгімесі былайғы жұрт аса мән бере бермейтін көп жәйтқа көз жеткізеді. Халықтық педагогиканы насихаттау жолында қырық жыл өмірін арнаған оның бала тәрбиесі, имандылық, ізгілік, рухани болмысымыздың бүгінгі өресі жәйлі айтары мол.

Күләш апай айтады: - Шәкәрім атамыздың «Адамда екі түрлі мақсат болады. Бірі – тән мақсаты, екіншісі- жан мақсаты» деген сөз бар. Қара басының қамын ойлап, өзімшілік жасап, мақтан көксейтіндердің бойына тән мақсаты басым болады. Ал адамшылық, ар мен ождан, адал еңбек іздейтіндердің басты қасиеті – жан мақсаты. Бұл екеуі де тәрбиеден білінеді. Егер тән мақсатын көксеген адамды бала өнеге етсе, ол ер жеткенде зұлымдық, қиянатпен болса да мал, мансап, мақтан табуға құмар келеді. Ал жан мақсатын ұстанған адамды өнеге тұтса, ол болашақта адал еңбек, ақ ниет, иманды, инабатты, болып өседі. Осыны біле тұра адамдардың көбі тән мақсатымен кетеді. Себебі өзін-өзі тексеріп, жаман әдетті қалдырып, сананы ақылға билету мыңдардың бірінің ғана қолынан келеді. Міне, осы тұрғыдан алғанда жан ілімін (психологияны) білу ауа мен судай қажет. Болашақ ұрпақтың танымын дамыту қажет. Бала өзін біліп, өз жан дүниесінің сырын жақсы ұқса, басқаны да жақсы түсінеді. Яғни, адам тану қабілеті қалыптасады...

Психолог-ғалым Күләш Айтмолдақызы үлкенді-кішілі 115-тен аса еңбек жариялаған екен. Халық педагогикасында елеулі орын алатын «Бала тәрбиесі бесіктен басталады», «Тұрмыс-салт, дәстүр», «Әдеп пен сыпайылық туралы» сияқты ұлағатты еңбектері педагогтар үшін таптырмас серікке айналды. Ол халыққа білім беру ісінде ізденімпаздығымен, табандылығымен көрініп, бұрынғы одақтың көптеген ірі қалаларында болған съезд, симпозиум, конференцияларға қатысты. Тіл мәселесі, ұлттық психология, ата-дәстүрдің рөлі туралы үлкен мәселелер қозғады.

Күләш апай айтады: - Жастар жаңа бүр жарып келе жатқан жауқазын гүл іспетті. Қазақ жастарының мінез-құлқы, жүріс-тұрысы, жұртпен қарым-қатынасы, тағы басқа мәселелер төңірегіндегі ойлармен талай тандарды ұйқысыз атырдым. Оларды қалайда соқпағы мол өмір мектебінен сүріндірмей өткізудің жолын іздестіріп, шарқ ұрдым...

Имандай шыны бұл. Ұстаздық жолын аға пионер вожатый болудан бастаған жас қазақ қызы алынбас қамалдай көрінетін психология ғылымының соңынан түсіп, мектеп оқушыларының жан дүниесін дамытып, қалыптастыру жолында өз өмірін арнады. Бала тәрбиесі, ұстаз тағылымы жайында толғақты ойлар, келесі кеңестер ұсынып жүрген ел болашағының жанашыры ретінде көпке танылды.

Намыс пен жігерден жаралы жан жас ұрпақты ұлттық дәстүр тағылымдарымен сусындатып, халқына қалтқысыз қызмет етіп келеді. Дегенмен, жаңашыл ұстаздың ғылыми жұмысының жолы даңғыл болды деп айта аламыз. Соқтықпалы соқпағы мол мынау өмірде жігерінді жасытқысы келетін әрекеттер көп кездеседі ғой. Күләш Айтмолдақызы да аяқтан шалу, тосқауыл қою сияқты тосын әрекеттерден тыс қалған жоқ. Арызқойлық, көре алмаушылық оның да алдын орап отырды. Жығылған кезде жанына тіреу болған арына сүйенді. Сүрінген кезде қашанда қасынан табылған адал жандарға сенді. Ең бастысы намысын таптатпады, жігерін жасытпады.

Күләш апай айтады: - Менің ұстаздық өмірімдегі негізгі мақсатымның бірі- ұлттық психология кафедрасын ашу еді. Бұл ойым кейбіреулерге онша ұнай қоймады. Қазір студенттерге баяғыдай қатып қалған қасаң қағиданы тықпалап, сірескен аударманы оқытып, шақшадай басын шарадай етіп босқа шаршатпай шығыс елдеріне тән ұғынықты, жанға жақын дүниелерді ұсынуымыз керек.

Бұтақ қисық өссе, оның міні ағашқа сын. Бірақ мұны біреу түсінеді, біреу түсінбейді. Ең өкініштісі, сақал мен шаштың ағын сыйлауды, үлкенге құрмет, кішіге ізет көрсету тәрізді жарасымды сыйлықты билік, лауазым мен атақ-дәрежеге қарай жасайтын болдық. Қу дүниенің құлағын ұстап отырған бір дөкей жөпелдемеде түшкіре қалса, «жәрекімалламызды» жамырай айтатын ауруға ұшырдық. Заң-зәкүн солардың көңіл-күйіне қарай құбылып, жел солар бұрылған жақтан тұрады. Ұлттық мемлекеттің сипаты көрінетін ұлттық идеологияның демі де осы ошақтан қайнап шығады.

Республика білім салаларының өзі тоталитарық жүйе кезінде қанша өзгерістерге ұшырады десеңізші. «Ойбай, қазақ тілі қол болмайды, орысшаға көшейік» деп ұрандауымыз мұң екен, онсыз да қалт-құлт етіп тұрған қазақ мектептерінің саны сиреді де қалды. Осы арқылы өзгені емес, өзімізді алдап

отырғанымызды түсінсек те, тарысын шашқан тауық заманның қаһарынан жасқандық.

Әліге дейін қатаң қағидаға айналған жаттанды ізден қара үзіп кете алмай жүрміз. Оқулықтар мен бағдарламалардың ептеп атын өзгерткенімізбен, тыңға түрен салып, жаңалық қосқанымыз шамалы. Түрі ұлттық, мазмұны социалистік дүниелер. Одақтан қалған мұралардың өзін өзгертіп, жамап, жасқамасақ ішкеніміз ас болмайтын секілді.

Кейбір лауазымды адамдардың әдейі қолдан жасап, ұлттық тәлім-тәрбиенің бар байлығын жарқырата көрсетуге емес, керісінше бағын байлауға негізделген жүйесін қайта қарап, халықтық педагогика мен ұлттық психологияның шешімін күтіп тұрған түйткілді проблемаларын жеделдетіп шешуіміз керек...

Ғалым-психолог бұл сөздерді ашынғаннан айтып отыр. Халқымыздың тұла бойына тұнған алаөкпелік, даурықпалық, ұраншылдық, науқаншылдық сияқты жарамсыз қасиеттерін сынайды. Орыс тілінің қоғамдық қарым-қатынастағы орыны былай тұрсын, жастарымыздың бойына ұлттық педагогика мен психологияның нәрін сіңіретін ең негізгі салалардың өзі бөтен ұлт өкілдерінің тізгінінде отырғанын тілге тиек етеді.

Күләш апай-айтады: -Осыдан біраз бұрын Алматы мемлекеттік университетінің химия-биология факультетінен психология кафедрасы ашылды. Ізгі мақсат үшін университет ректоры бастаған басшылар бұл игі істе біраз тер төкті. Ақыры не болды дейсіз ғой. Қазақ жастарына өз ана тілінде тәлім-тәрбие береді деп үміттенген кафедраға қазақшасы амандық –саулықтан аспайтын оқытушылар келді. Сол сол-ақ екен, жаңа кафедраның оқу тәрбие жұмыстары орысшаға ойысып шыға келді. Онсыз да орыс тілінің ортасында өмір сүріп, қазақша білімнің кәусар бұлағынан қанып іше алмай жүрген жастарымыз «жалпы психологияны» шұқшия оқып, баяғыша орыс мамандарының еңбектерін көшіруге мәжбүр. Орыс факультеттеріндегі психология кафедралары білікті мамандармен толықтырылған. Қазақ бөліміндегі жастарымызға психология пәнін неге орысша оқытамыз, неге оны ұлт тілінен хабары жоқ адамдар жүргізеді? Осыдан келіп ұлттық психологияның тамырына балта шабылады емес пе?

ЕКІНШІ КЕЗДЕСУ

Алғашқы кездесуден кейін араға біраз уақыт түсті. Күләш Айтмолдақызының Нью-Йорк академиясының мүшесі болғанын естіп, құттықтадық. Қашанда ұлтым, халқым деп сөйлеуден танбайтын апайдың жүзінде қуаныштың лебі сезіледі.

Күләш апай айтады: - Еңбегің еш кетпей, ескеріліп жатса үлкен ғанибет екен. Жақында профессор деген атақ алдым. Дегенмен көре алмаушылықтың таяғын аз жегенім жоқ. Америка ғалымдары жете бағалаған менің ғылыми жұмысым, профессорлық атақ беру мәселесі психология ғылымына үш қайнаса сорпасы қосылмайтын әртүрлі пән мамандары арасында саудаға түскен соң не айтарсың. Тек білікті ғалымдардан жасақталған ғылыми кеңес мүшелері ғана азды-көпті еңбегімді бағалап, профессорлық атаққа лайық деп тапты. Мұның өзі соңғы жылдары университетте көптеген мәселелердің оң шешіліп, әділдіктің салтанат құра бастағанын әйгілесе керек. Бұл жерде, маған ғылыми атақ бергені үшін ғылыми кеңес мүшелері алдағы кезде де осы адалдығынан ауытқымаса, еңбегі еш, тұзы сор болып жүрген көптеген қазақ ғалымдарына жанашырлық жасалынатыны даусыз.

Жақсылыққа жаны жадырап, жамандықтан түңіліп жүретін Күләш апаймен бұл кездесуіміз аты-шулы саудагерлердің Елбасына хат жазып, тілді саудаға салуды ұсынып жатқан кезеңі еді.

Күләш апай айтады: - Ұлт тағдыры, ұлт келешегі қу құлқын мен билік, мансаптың тасасында қалған елдің болашағы болмайды. Өз өмірбаянын сонау одақтан бастап, әлі күнге шашасына шаң жұқтырмай келе жатқан психологиялық шабуыл ерекше бой көрсетіп отырған осындай ортадан қазақша сөйлей алмайтын жастар шықпағанда қайтеді. Себебі кеше коммунистік саясат тілімізге балта шауып қана қойған жоқ, ұлттық қасиетімізді танып, білуімізге де шек қойды. Жастар болашағына қалай болса солай қарауымыздың салдары ақыры осыған жеткізді. Дәурені жүріп тұрған кезде мұң-мұқтажын айта барған жастарды оқырына қарсы алып, табалдырығынан аттатпайтын ағаларымыз бұл күндері ар-ұят жинап қойып, сауда-саттық арқылы іргелерін кеңіткен інілерін жағалап жүрсе, енді кейбіреулері азаматтығын жоғалтып алып жатса, оның ізіне ерген ұрпақтан не үміт, не қайыр. Атамыз қазақ «Ақыл – жастан, асыл –тастан», деп дүниеге келген сәбидің келешегіне көп көңіл бөліп, туған ұл-қызымен әдеп атты асыл қасиетті тең ұстай отырып, ашық пікір алысқан, қажет болса сырласа да білген. Қазіргі аға буын өкілдері:

«Өзің үлкен, қылығың бала-шаға»,

Балаша мәз боп жүрсің тамашаға», -

деп данышпан Абай айтқандай, қызық қуып, қу қарақан басының қамымен кетті. Бұған «көз тоймайтын көркің мен денсаулығың мықты болса, қалғанын өзіміз реттейміз» деп күн сайын сан рет қайталап, санымызды улап жатқан шет елдік жарнамалар мен майдан қыл суырғандай сайдалап сөйлеп, ақыл-есімізді матап тастайтын христиан діні миссионерлердің насихатын қосыңыз. Осының

өзі-ақ онсыз да алтыбақан алауыз болып, өзара ауыз біршіліктен жұрдай қазағымның жастарын жолдан бұра тарқызып, адастыруға жетіп жатыр, Егер мұсылман діні ерекше жолға қойылып, оны насихаттау жұмысы жандандырылса, жоғарыда айтылғандай имансыз төбе көрсетпес пе еді кім білсін.

Әңгімені әріден қозғап, зерделі жанға бұрыннан таныс жайларды қазбалап, қазып отырғаным, қазаққа жаны ашымайтындардың осы буынның төңірегінен от шығаруға әуес екендігін айту еді. Қос тілділік, қос азаматтық, жерді сату, ұлттан бас тарту тәрізді пікірлер күні кеше өзімізбен бірге империялық бұғаудан басын босатып алған Кап тауындағы республикалар мен Өзбекстан, Түркіменстан, тіпті, мына Қырғызстаннан неге бой көтермейді? Оларда да сан алуан ұлттың өкілдері тұрады емес пе? Олардан бұндай «өнер» шықпайды. Өйткені олар ұлт келешегінің неде екенін, ұлттық намыстың қандай екенін жан-тәнімен сезінеді. Қасиетті ұлт өнегесі солай үйретіп, солай қалыптастырған. Халықтық тәрбиеден мақұрым қалған азаматтарымыз «ұлтымызды көрсетпейік» дегенде Америкаға қарап еліктейтін болар. Онда қателескені. Қарақтарым-ау, америкалықтарға ата-бабадан қалған қоныс жоқ, үндістердің жерін мекендеп отыр. Сол себепті әу бастан-ақ отарлап алған жерлерін уыстан шығарып алмау саясатын берік ұстаған америкалықтар ата-бабасынан қалған тектікті (трайбализм) сақтап табалдырығынан аттаған адамды ортақ мақсаттарында бағындыра білген.

Жапондықтардың «Тектіліктің әсері тәрбие әсерінен анағұрлым мықты» дегені нақ осыны меңзесе керек. Табиғаттың тепе-теңдігін сақтаған шведтер де халықтық қасиетін жоғалтпай, әлемге үлгі болуда. Ал тектілікті, табиғаттың тепе-теңдігін сақтау сияқты асыл қасиеттер әдет-ғұрпымызбен салт-дәстүрімізде баяғыдан бар. Өкініштісі, біз соны лайлап алдық. Ендігі мақсат – қадыр-қасиеті арзандай бастаған сол халықтың асыл мұрасының бітелген көзін ашып, болашақ ұрпақтың кәдесіне жарата білу.

«Қазақстан көп ұлтты мемлекет» деген мағынасы бұлдыр сөз тіркесі де санамызға судай сіңіп, бірімізді шатастырса, екінші біреудің қолындағы қуатты қаруға айналып отыр. Саяси мәні зор құжаттар мен қазақ басылымдарына да солай жазылып жүр. Мағыналық қарама-қайшылығы көп қойыртпақ тіркес. Егер көп ұлтты мемлекет болса, онда Қазақстан ұлтсыз республика болғаны. Ол тек қазақтардың ғана емес, Қазақстанда жасайтын өзге де ұлттар мен ұлыстардың намысына тиетін нәрсе. Дұрысы, **Қазақстан көп ұлттың өкілдері мекендейтін мемлекет** деу емес пе! Бойында қазақтың қаны жоқ азаматтардың қанаттанып ұшып жатқан ұясы міне, қайда жатыр. Жетпіс жылдан астам уақыт бойы денеге сіңген дерттің ащы запырандары жоғарыда аталған саудагерлердей болып алдымыздан шығуда. Түрлі

кезеңдердегі саясаттың соңына бүлкілдеп еремін деп жүріп, нақты бағдарын жоғалтып алған тәлім-тәрбие жұмыстарының қордаланып, ақырында алдымыздан шығып жатса, оған айыпты өзіміз ғана.

Бұл айтылғандарды ұлты үшін шырылдап, отқа түсіп күйіп, мұзға оранып тоңып жүрген адамның жан айқайы, жан дауысы деуге болады. Жоғарыда тілге тиек етпек болған кемшіліктердің, сорақылықтардың орын алуы неліктен деп жауап іздеп көрдік пе екен? Бүгінгі ұрпақ (әсіресе, ел тізгінін ұстаған азаматтар) ертеңгі ұрпаққа қандай мұра қалдырдық деп ойлар екен? Бабадан қалған тілді өшіріп, атадан қалған жерді саудаға салып, бүкіл бір халық тозып кетпей ме?

Күләш апай айтады: Ұлттық қасиетімізді сақтап, іргелі ел болу үшін денені жайлаған дертті емдеу керек. Жалпы ойымызды түйіндеп айтар болсақ, ұлттық психологиямыздың табиғатына, адамгершілік, таптық белгілерімізге дақ түсіріп алдық. Ұлттық сезім мен намыс там-тұмдап азайып, қасиетті ата-баба жолынан алыстап барамыз. Ұлттық сезімнің төмендегені соншалық, қазір аралас неке дегендерге мән бермейтін болдық. Әке балаға, қыз шешеге жат болған қатал заманның табалдырығынан аттадық. Қара шалдар мен қара балалар саны көбейді. Бірақ оған қабырғамыз қайысып жүрген біз жоқпыз. Ішкен мас, жеген тоқ. Сонда ұлт тағдырын кім ойлайды?

Тіл жоғалған күні ұлт та тарихтан өшеді. Ел арасында осыны түсінетін көзі қарақты азаматтарымыз жоқ емес. Соларға сенім артып, соларға арқа сүйейік!

ҮШІНШІ КЕЗДЕСУ

**Жақсымен болған үлпәтің
Машырықтан таң атқандай.
Сөйлесең тарқар ғұмырың
Көңілде шүбә дақ қалмай.
Білмеген сөзді білдірер
Сауалдан сауат ашқандай...
Халыққа қымбат қадірлі
Сыртына дәрлі асқардай.
Тал жібектей елілген
Жақсының жайы нақ сондай.**

Күләш апай айтады: Аймауытов кітабына ағылшын джентельмені (азаматы) қандай болу керек болса, Оксфорд сондай джентельмен болатын оқуды үйретеді деп жауап беріпті оның профессоры өзіне қойылған сұраққа дейді.

Міне, мынау 60-жылдар жастары. Қазақ елінің ұл-қызы екені байқалып тұр. Ішінде қойшысы да, сауыншысы, аудан бастығы, сот, мұғалім бәрі бар. Ал қазір осылардың, яғни мамандардың бәрі быт-шыт, бірін-бірі білмейді. Міне, құлдырау осыдан басталады. Жалғыз бір мамандық адамы елді көркейте, байыта алмайды.

Қалғаны оған кедергі жасайды. Егер олар жеке-жеке қазан аспай бір мүддені алға қойса, әрине, оған көп боп жетер еді.

Сонымен қатар тәрбие-дәріс беруде әлі өзі оң-солын аңғармаған жастар алынады. 60 жылдары аспирантураға жолдамамен, тәжірибесі бар, өмірде бір жақсы іс өз бетімен, күшімен істеген адамдар алынатын.

Кей азаматтар өз балаларын ғана орналастырумен шұғылданады. Басқа балаларға бөтен деп қарайды. Тәрбиеге бұлай қарау, оны бұлай қарау, оны бұлай түсіну өзімшілік сезімнен туған ұнамсыз жай. Шын мағынасында тәрбие бәрімізге ортақ іс. Соны білген ата-бабамыз баланы ауыл боп тәрбиелеген. Олар жастар жанын уыздай балғын шағынан зор мақсаттың адамдары етіп тәрбиелемесек, ертеңгі күні көп жайлардан ұтылатынымыз өзінен өзі түсінікті деген.

Күләш апай айтады:

Өркениетті елдің – өнері биік!

Бірінші жер байлығымызды әлі бағалай алмай келеміз.

Басқа елге қарап қайран қаласың

«Шіркін, Шоқан көреген ғой! Ол: «Ағайын түгел болса ат көп, абысын түгел болса ас көп», «Ер елімен мықты, емен жерімен мықты», «Азамат елден ажыраса – мәнсіз болар, Антей жерден ажыраса – әлсіз болар» демекші, осындай данышпан қағидаларды бойына түгел жинаған адам! Ол өзінің тағы үшін өспеген, азғантай елінің бағы үшін өскен азамат. Сондықтан да өзінің табан тірегіңнен, арқа сүйеріңнен, күш қосарыңнан айрылма, ажырама деп кесіп бабалар айтқан ғой».

Арабтар қамыс, қоға сабаннан ба жасаған үйлердің жанына ағаш егіп оны тормен қоршап қойған, жел, адам сындырып, мал тимесін деп. Оның күтіміне қыруар ақша шығарады екен.

Осыларға қарап біз құнарлы жерімізді осылай неге көгертпейміз деген ой туады.

Әбу ақынның жырларында да Адам жұмыр жердің бір жұдырықтай жүрегі тәрізді. Әлем ұғымы – Қасым мұрасында да, Әбу музыкасында да ең алдыен туған жер, атамекеннен басталады. Кейде олар бір-бірімен парапар. Дүниеге мақтаныш сезіммен үңілген ақындық жанның толғаннан, тебіренген сәттері бұл.

Жер тағдыры, ел тағдыры – керек десеңіз, бүкіл қазақ жырының арқауы. Тұманбай Молдағалиев Венецияның кәрі шежіре тарихынан өрт ішінде шыңғырған ана дауысын естіп қиналатын.

Күләш апа айтады:

Тағы бір көңілді ортайтатын жәйт.

Жиддада бізді қажылыққа әкелген (өз ақшамызға болса да) киімінде, сумкасында елінің туы бар біркелкі киінген Турциядай неге әкелмейді деп қиналдым.

Суреттен көріп тұрсыз. Олар тек сол елден келген адамдар ғана емес. Олар сол елдің бейнесі, көрінісі, хал-жағдайы, адамына, ұлтына деген сүйіспеншілігі.

Сондықтан болар, олар аэропортта да тулары ілінген, безендірілген, арнайы бөлінген орындықтар отыруға да, жатуға да болатын қоршалған жерде орналастырылды. Және жинақы у-шусыз 70 мың адам зор қамқорлықпен тез-тез жүргізіліп отырды. Өзін сыйлағанды, өзге де сыйлайды деп біздің халық бекер айтпаған.

Ал біз Қазақстаннан келген барлығы 80 адам әлім-сәлім киінген аэропортта да, Меккеде де шаңға аунап жерде жаттық. Бұл тек мәдени төмендігі емес, біздің мешіт жаңарсадағы ондағы жұмыстың әлі төмен дәрежеде екенін көсетеді. Мешіттің атқарып жатқан жұмысы мемлекетіміздің мәртебесін көтеріп, оның намысын төмендетпеуі деп ойлайды. Және мешіт 2000 доллармен апарып, одан кем ақшамен әр түрлі фирма арқылы барғандардан жағдайы, тамағы, ұйымдастыру жағы өте нашар болған соң, әрине күнде бір адам жоғалып, 4-5 күн соны іздеумен әлек болады. Менің қиналатыным, бір адам мынау қалай деп бетке айта алмайды. Тек сыбыр-сыбыр, жыбыр-жыбыр. Басқа біреудің айтқанын қалайды. Құранда сен мен үшін төсектен бас тартып топыраққа аунап, не берсе соны жеп, не ашқолшылық жаса деген. Қайта ауру-сырқауға ораза ұстауда т.б. жеңілдік беріп, жолда жүргенде кешірім жасау жолдарын да көсеткен.

Сол сияқты қасиетті жердің адамдары да бойында бір кемістік көріне қалса «Харам» деп түзетуге көмектеседі, дұрыс әдемі болса күлімсіреп, құшақтап, бас изеп жылы ниет білдіреді,

Тілеген тілекті әр кім өз жұртына жұмсайды. Бұл адам баласының сүйегіне біткен табиғи мінез.

Күләш апа айтады. Кейінгі кезде Кеңсайда орын жоқ деген сөзді көп естиміз. Ал Мекке-Мәдинәде өлген адамға тек біркелкі тас қана қояды екен.

Тап-таза, бәрі көз алдында. Тіпті Хамзаның жатқан жері де солай, тек тас жатыр.

Күләш апай айтады: Шет елде жүргенде адамдар арасындағы өзара қарым – қатынас сүйіспеншілікке, ер мен әйелдің барлық жағынан толық теңдігіне негізделген.

Американың бай ғалымдарын қазақ елінің жақсы әдет – ғұрпы мен оның тарихы, жері және адамдары да қызықтырады. Олар елінің көркеюіне, баюына қызмет етеміз дейді. Яғни елдің көркеюі, халықтың баюы, жастардың көз алдында өтіп мен де солай болсам деп еңбек етуге қызықтырып, алға жетелеуі керек.

... Қай бір ұлтты, халықты алмайық, бәрінің де өзіне ылайықты тілі бар. Халық өз тілін ең ардақты нәрсе деп санайды, сүйеді. Ана тілін сүймеген адам, қырғыз ақыны Сарноғәевтің айтқанындай, – халқың сүйіп те жарытпайды. Әрбір тілдің жетілуі, даму дәрежесі сол халықтың ұлттық мәдениетінің негізгі өлшеушісі, көрсеткіші, формасы. Мұны яки тілді жасаушы – халықтың өзі. Сондықтан да ол бүтіндей халыққа қызмет етеді. Ана тілін Қадірлемеген халықтың халықтығында сән жоқ. Өйткені ана тілінсіз ұлт мәдениетінің қаймағы – ұлт әдебиеті жоқ.

Мына Италияда болған кезімде мені қырғыз келіншегі, сөзбен жеңді. Ол Шыңғыс Айтматовтың өз елінің жастарына берген өнегесі деп білем.

Сол кезде ел ағамыз өз қызының қырғыз президентінің баласымен үйлендіру тойын жасап жатқан кезі еді. Мен саған – қазаққа құдағи болам, сондықтан мені күтуің керек деді. «Сөз тапқанға қолқа жоқ!» Жеңілдім. Мен де олай айтуды білем.

Бірақ біз әлі ойымыздағыны айтып жіберуге бара алмай жатырмыз. Кім қалай жеткізеді, арты қалай болады дейің?!

Ол себепсіз емес. Есіңізде болар, мен 1992 жылы қазақ бөлімінде дәрі өзінің ана тілінде берілсін деп екі күн үйде аштық жарияладым.

Ал сол кезде кардиолог – дәрігерлер де аштық жариялап ескі алаңда жатқан.

Менің оларға еш қатысым жоқ еді. Оған міне дәлел:
Краткое основное содержание статьи и интервью кандидата психологических наук доцента Куляш Айтмолдановны Оразбековой, опубликованные за период 1992 года на различных газетах республики Казахстан (на казахском языке) смысловой перевод.

1. «Аштықтың ақыры» (Последствие голодовки), газета «Жас алаш», № 147, 4 август 1992 г. Суть данной статьи: нет необходимости учить

студентов по переводным книгам, написанным на достижениях европейских народов. Лучше преподавать этнопсихологию казахов, с учетом национальных особенностей. Почему мы не изучаем глубже психологические взгляды Абая, Магжана, Шакарима. В результате чего, мы лучше охраняем национальную традицию народов.

Есть расхождение между делом и словом ректора Садыкова Т.С. Он обещал об организации кафедры этнопсихологии. Свое обещание он не выполнил.

2. **«Бір мезеттен мың күндік сабақ» (Из одного для событий можно извлечь тысячедневные уроки) газета «АЗИЯ» №3 июля 1992 г.** Суть статьи: Основная причина вашей голодовки? Основная причина голодовки – не преподается наследствие Ж.Аймауытова, А.Байтурсынова, М. Дулатова , М. Жумабаева. Выпускаются труды многочисленным тиражем причем ежегодно русских психологов Гальперина, Рубинштейна. Тогда когда не издаются труды выдающихся психологов – казахов. Привить студентам национальную тардицию. Уважение старших к младшим.

3. **«Кібіртiк кезең». («Нерешительный период») газета «Халық кеңесі» №229, 1 декабрь 1992 г.**

Основное содержание статьи заключается в следующем. Взаимоуважение супруг, особенно молодых. Взаимоуважение при супружеской жизни. Понять друг друга. Производить общественное положение в жизни народов – казахов. Есть конкретные примеры поучительные. Біздің қазақтар өз күші жетпесе «Біреудің қолымен от көсегенді жақсы көреді». Осы бабалар айтқандай кардиологтар өз тізіміне үлкен плакатқа мені пихолог дәрігер деп қосып қойыпты. Ести сала барып алғызып тастадым. Бірақ әлі күнге дейін қиналатыным, қазақтың біртуар ұлы, әлемге аты шыққан, ісі халқына жағып, жастарға өнеге болған ұстаз, ғалым, шебер хирург Әлиев ағамыз менің дәрігер еместігімді және ол кардиологтарға үш қайнатса сорпам қосылмайтынын біле ме екен? Жоқ , бір дұшпан оыны пайдаланып еш кінәм, оларға қатысым жоқ болса да мені Әлиев ағамызға «Ақ қарға» етіп көрсетті ме? Неге сонда барып айтып шықпадым деп қиналам. Тек білімді азамат қой, кімнің «ақ», кімнің «қара» екенін аңғарады ғой деген ой алға жетелеп: «сабыр, сабыр» дейді.

Апай айтады: Үшінші, біздің қазақ әй жарайдыдан арыла алмай келеді.

Құрбандыққа әкелген қойды қолымен ұстап, өзі союдың орнына, басқа ұлт сойып уыстап ақшаны әкетті.

Мен өзім қойды таңдап Аллаға қабыл алды айтып, көз алдымда сойғызып, бөлшектетіп тарататынын ол жерде таратып, пісіріп ауыз тиетінін алып қалып, құдайы асты да өзім дайындаймын.

Құрбандық ойдағыдай болды, ішек, қарнына шейін тазартылды. Балаларыма өнеге болсын, осылай істеу керек екенін білсін деп суретке қой сойған және Құдайыны алған адамдармен суретке түсуді жөн көрдім. Өйткені, сөз ұмытылады, сурет қалады.

Міне,енді осындай өз қолыңмен іс атқарған соң Алладан тілек сұрауда ұят емес?!

Төрт мәртебе қасиетті Мекке– Мединаға барғанда көппен бірге Қағбаға қол тигізіп, сүйіп, көз жасыңды көл қылып жылап жүріп, жүрек дірілдеп Құдайға құлшылық жасап елінің, жерінің, халқының, отбасының тілеуін тілейсің.

Римде осы ғұлама бабаларының аяғын сипап тілек айтса, міндетті түрде ол тілек орындалады деген ұғым бар. Маған да кезек келді. Мен ұстап тұрған аяғы ғұламаның елдің сипауынан шойыннан құйыла да жұқарған. Қазақтың «Көп түкіре көл болады» дегені есіңе еріксіз түеді.

Ғ. Мүсірепов, М.Әуезов, еңбектерінде халықтық тәрбие туралы терең ой пікірлер бар. Ғасрлар бойы қазақ қандай ел болды, шаруашылығы, мәдениеті қалай дамып келді, жастарының ерте ержетуіне қандай амал – тәсілдер қолданылып еді, әдемілік, көркемдік деген ұғымдары қаншалық болды т.б осы сияқты қазақтың өзіне – өзін айқын таныта алатын мәселелерді халық тәрбиесінің негізі етіп алу қажет.

Көркем сөз өнерінің ертеректе өткен өкілдерінің артында қалдырған асыл мұралары адамзаттың тарихи даму процесінің белгілі бір сатысындағы қоғамдық өмірді,түрлі таптар мен әлеуметтік топтардың жағдайын, халықтың тұрмыс – тіршілігін, әдет – ғұрпын, салт – анасын, дүние танымын, т.б. терең танып білуге көмектеседі.

Талай– талай ғасырлар бойы халықтың ең асыл қазынасындай болып сақталып келген ежелгі мәдени мұралар, әдеби туындылар бүгінгі ұрпақ үшін тек эстетикалық тәрбие құрылы болумен ғана шектелмейді. Сонымен бірге, ежелгі жыр – дастандар, қисса – хикаяттар, шежіре – кітаптар халқымыздың өткендегі жақсы дәстүрлерін– ата мекен Отанға деген сүйіспеншілік сезімін бүгінгі жас ұрпақтың бойына сіңіріп, оларды адамгершілікке, достыққа, әділдікке, ерлікке, еңбек сүйгіштік қасиеттерге үндейді.

Егеменді ел болған соң, сол елімізге керек қажетті істі жасауымыз қажет. Белгілі ақын Мұзафар Әлімбаев айтқандай:

Туған жерді сүю – парыз

Сүю үшін білу – парыз

Қасиетін ұғу – парыз

Күзетінде тұру – парыз.

Түсінген адамға осы төрт жолдың өзі үлкен тәрбие.

Түйін:

Алматы мемлекеттік университетінің психология кафедрасының професоры, Нью-Йорк академиясының толық мүшесі және Құрметті докторы Күләш Айтмолдақызы Оразбековамен үш кездесуімізде біраз толақты мәселелер тілге тиек болды. Әрине, бұл айтылғандар көргені көп, түйгені мол, білімі терең ұстаз ғалымының жан сырының бір ұштығы ғана. Күләш Айтмолдақызының ортаға салар ойы да, көтерер мәселесі де көп. Оның бәрін бір мақалаға сыйғызу мүмкін де емес. Сондықтан, мақаламыздың соңында көгілдір көктеммен, 2000 жылмен бірге келіп, есік қаққан, 60 жылдық мерейтойыңызбен құттықтағымыз келеді!

Шарафадин ӘМІР.

Поздравительное письмо!

Уважаемая Куляш Оразбекова, Международная Профессиональная Ассоциация специалистов комплементарной, альтернативной, народной медицины и психологов поздравляет вас с замечательным юбилеем. Мы рады с вами встречаться, дружить и сотрудничать. Позади остался славный жизненный путь, впереди знания и достижения. Много лет вы трудились для блага своей страны, показывали пример в работе, заряжали всех энергиями оптимизма и трудолюбия используя секрет вашей молодости и силы Духа. Вы всегда находите те нужные слова что бы поддержать, помочь, посоветовать и вселить надежду. Вы всегда будите поражать всех своим умом, щедрость, целеустремленности и жизнерадостностью. Вы согреваете всех своим теплом, дарите радость и доброту. Желаем вам чтобы Опыт, Мудрость и Удача управляли вашим кораблем жизни. Пусть за бортом останутся неудачи и огорчения, а сердце всегда будет открыто для новых свершений и побед.

С уважением Царевская С.Н., Президент Международной
Профессиональной Ассоциации, Академик, Доктор психологии и пед.
Наук.

Какау:

Когда мы приехали в Алматы мы мало, что знали о Казахстане. Но повезло, что с первых дней попали под опеку семьи президента клуба Кайрата Оразбекова и особенно его мамы. Она просто окружила нас своей заботой и помогла адаптироваться в этой замечательной стране. Во многом благодаря ей мы поняли какой прекрасный народ – казахстанцы. Это гостеприимный и душевный народ, который очень искренне любит свою Родину. Мы много где поиграли, и в России, и в Испании, и в Португалии. И никогда не встречали таких душевных и добрых людей как Куляш Айтмолдановна. Она познакомила нас с национальной кухней и с казахскими традициями. Для нее члены нашей команды не просто игроки или работники тренерского штаба, а ее любимые дети. Мы всегда с огромным интересом слушаем ее, ведь за ее спиной огромный жизненный и педагогический опыт. Она донесла до нас, что за нашей работой следят и переживают все казахстанцы. Мы искренне благодарим ее за всю ту заботу, которой она окружила нас. Сегодня ее усилиями в нашем клубе созданы все условия для плодотворной работы. Громкие победы нашей команды мы посвящаем всем казахстанцам и отдельно маме президента клуба "Кайрат", которая за долгие годы стала и нашей мамой. Для меня это очень важно. Моя мама Терезинья Камара Собрал - это самый главный и самый важный человек для меня, несмотря на то, что я сам уже дедушка. Я всегда скучаю по ней, особенно, будучи далеко от своей родины. Поэтому любовь, внимание, заботу, которую нам дает наша вторая мама – мама президента клуба - особенно ценная. Спасибо вам большое, пусть Бог защитит вас от всего плохого.

Какау — лучший Футзальный тренер Казахстана и
главный тренер АФК «Кайрат»

Игита:

- Я приехал в Казахстан совсем молодым, ничего не знал. У меня были страхи перед новой страной, я думал, как я смогу жить далеко от своей родины. Конечно, мне было тогда одиноко. Но с первых дней, как я узнал о маме нашего президента, я получил много внимания и любви. Она ко всем игрокам относится как к своим сыновьям. Заботится о нас. Интересуется нашими проблемами, помогает их решать. Всегда следит за нашими играми и даже ездит с нами в поездки. Она все знает о футзале, видит наши ошибки на поле и всегда говорит нам, как нужно себя вести, чтобы наша игра стала лучше. Но главное это то, что она всегда думает о нашем душевном состоянии, чувствует, когда нам становится трудно. И тогда она готовит нам вкусную еду, угощает разными блюдами, дарит подарки. Наша мама всегда любит нас, а мы ее! У меня есть моя родная мама – ее зовут Отелина Мария Гонсальвес де Мело, она сейчас в Бразилии, очень переживает за меня. Но я ей всегда говорю: «Мама, не переживай, я счастлив в Казахстане, и самое главное мама президента любит меня как родного сына и я очень люблю ее за все что она мне дает». Она знает мою семью, мою супругу и дочку Клару. Я хочу сказать еще раз спасибо большое за все хорошее семье президента клуба «Кайрат» и Казахстану за то, что здесь я смог достичь самых высоких результатов как спортсмен и за то, что Казахстан стал моим вторым домом.

Игита - бразильский и казахстанский игрок в мини-футбол, вратарь клуба «Кайрат», игрок сборной Казахстана.

ҰСТАЗ МЕРЕЙІ

Ұмытпасам 1987 жылы болар, ҚазПИ – де өткен кездесуде Күләш Айтмолдақызы алғаш рет таныстым. Ұлтымыздың кейбір көкейтесті

мәселелері жайлы толғана сөйлегені сүйсіндіреді. Шәкірттері өзін ерекше қадір тұтады екен. Күлекеннің ұстаз ғана есем, адам психологиясы иірімдеріне еркін бойлай алатын ғалым екенін кейін еңбектері арқылы білдім.

Бүгінгі таңда қазақ әйелінің рухани тұлғасы ұлтымыздың сан ғасырлар салт-сансын, дәстүр-талғамын, әдеп-ибасынбойға жинай білгендігімен ғана емес, соны қолдай, қорғай білгендігімен де өлшенбек.

Асып-таспайтын, үлкенді үлкендей, кішіні кішідей сыйлай білетін, қашанда ел мүддесінен өз мүддесінен биік қоятын осы жайсаң апатайыма 70 жасқа тойыңыз құтты болсын, жұлдызыңыз шәкірттеріңіздің көңіл көгінен жарқырай берсін демекпін.

Мұхтар ШАХАНОВ

20.08.1990ж.

Оразбекова Куляш Айтмолдановна – человек талантливый во всех областях.

С.Н.Сансызбаев, д.э.н., профессор

Знаменитому немецкому писателю Лиону Фейхтвангеру приписывается крылатая фраза о том, что человек талантливый, талантлив во всех областях.

Это изречение в полной мере справедливо по отношению к Оразбековой Куляш Айтмолдановне, отмечающей свой 75-летний юбилей.

Основной талант Куляш Айтмолдановны связан с ее профессиональной деятельностью. Уже более пятидесяти лет судьба доктора педагогических наук, профессора Оразбековой Куляш Айтмолдановны связана с Казахским национальным педагогическим университетом имени Абая.

Еще в далеком 1964 году Куляш Айтмолдановна окончила историко-филологический факультет Казахского Государственного педагогического института им. Абая. После окончания аспирантуры Научно-исследовательского института педагогических наук им. И. Алтынсарина, Куляш Айтмолдановна успешно защитила кандидатскую диссертацию на тему «Психологические особенности учебной деятельности при усвоении русского языка в казахской школе» в Научно-исследовательском институте общей и педагогической психологии Академии педагогических наук СССР в 1976 году. А в 2002 году защитила докторскую диссертацию на тему «Научно-педагогические основы национального воспитания личности».

Более тридцати лет с 1984 года Куляш Айтмолдановна преподает в Казахском национальном педагогическом университете имени Абая. И все эти годы профессор Оразбекова К.А. достойно продолжает традиции тюркских мыслителей и деятелей движения «Алаш» в области психолого-педагогических аспектов обучения и воспитания.

Почти сто лет назад перед казахской интеллигенцией стояла задача создания учебников на казахском языке. И с помощью деятелей движения «Алаш» впервые в казахской истории были созданы такие учебники. Так,

учебник по географии перевел Алихан Букейханов, по физике - Файзулла Галимжанов, по педагогике - Магжан Жумабаев. Всего было переведено 9 учебников по разным предметам.

Но с обретением независимости для Казахстана вновь стала актуальной задача создания учебников на казахском языке. И профессор Оразбекова К.А. с гордостью продолжает традицию алашординцев по созданию учебников на казахском языке для высших и средних специальных учебных заведений. Из-под ее пера вышли в свет 4 монографии и более 260 научных статей на русском и казахском языках по актуальным проблемам педагогики, психологии и этики, в том числе учебник «Этика и психология» на казахском языке, пособия для национальных школ и высших учебных заведений по управлению персоналом и психологии. Учебно-методические пособия профессора Оразбековой К.А. используются в вузах, колледжах и лицеях Казахстана, а также за рубежом.

Хотелось бы особо отметить международную деятельность профессора Оразбековой К.А. Ведь в мире узнают о Казахстане не по миллионам тонн нефти, металлов или зерна, которые мы ежегодно отправляем на экспорт. Независимый Казахстан, о котором так мечтали деятели «Алаш-Орды», познается по мыслям и деяниям самих казахстанцев. И профессор Оразбекова К.А. с честью и достоинством выполняет эту благородную миссию.

За годы независимости профессор Оразбекова К.А. приняла участие в десятках научных конференциях за рубежом, выступая с докладами по актуальным проблемам педагогики, психологии, проскопии, этики в России, странах Европы и Америки, а также в странах СНГ.

С 1991 года профессор Оразбекова К.А. является действительным членом Нью-Йоркской академии наук.

Международная академия психологических наук избрала профессора Оразбекову К.А. сначала почетным членом в 2012 году, а затем – членом-корреспондентом в 2014 году.

Европейская организация здравоохранения во Франции присвоила Куляш Айтмолдановне звание профессора комплементарной медицины в 2014 году. Там же во Франции в том же 2014 году доктор педагогических наук, профессор Оразбекова К.А. стала также доктором психологии.

[Общественная академия проскопических наук имени "Күртқа Таупті" и врачей традиционной, восточной, народной медицины](#), врачей и психологов избрала профессора Оразбекову К.А. действительным членом академии.

Будучи мудрой, красноречивой, нравственной и благочестивой, профессор Оразбекова Куляш Айтмолдановна обладает глубокими и всесторонними знаниями педагогики, психологии, этики и других смежных наук и является достойным продолжателем традиций тюркских ученых-мыслителей и представителей движения «Алаш» в искусстве обучения и воспитания будущих педагогов и психологов.

Характер человека закаливается среди житейских бурь. Сколько таких бурь с достоинством пережила Куляш Айтмолдановна за все эти годы. На большом жизненном пути встречались и благодарные ученики и соратники, и

недоброжелатели с завистниками. Но хороших людей было неизмеримо больше.

Конечно же, объектом особой гордости Куляш Айтмолдановны являются не звания и регалии, а два ее замечательных сына – Кайрат и Ануар. А безграничной любовью Куляш Айтмолдановны окружены ее внуки и правнучка.

Почти двадцать лет связывают дружеские отношения наши семьи. За эти годы объективно произошла метаморфоза: дружеские отношения переросли в родственные. Семья Оразбековых и семья Сансызбаевых разделяют и радостные, и горестные события друг друга. Күләш тәте тепло относится к моему сыну Габбасу, но особенно трепетно и нежно - к моей дочке Акмарал. С моими папой, мамой Күләш тәте всегда находила общие темы для разговоров, общалась легко и непринужденно.

Моя мама – Үміт - воспитала пятерых детей и много внуков и правнуков. Мой папа - Нурым - ветеран и инвалид Великой Отечественной войны, кавалер солдатского ордена «Славы» и четырех фронтовых медалей, а также многочисленных послевоенных наград, в том числе ордена «Отан», заслуженный экономист Казахской ССР, долгое время проработал в финансовых и плановых органах республики, возглавлял отдел культуры и народного образования, был членом коллегии Госплана Казахской ССР.

Күләш тәте делилась своими творческими успехами с моим папой и дарила ему свои книги. Папа с особым вниманием относился ко всем публикациям Күләш тәте, всегда читал их, подчеркивая понравившиеся ему мысли.

Күләш тәте владеет силой слова и хорошо осведомлена о его могучем воздействии на человека. Поэтому когда мой папа уже неизлечимо болел, Күләш тәте умела находить психологический подход, подбирать нужные слова, которые облегчали самочувствие и помогали обрести душевный покой. Уже более 10 лет нет с нами моего папы. Год назад и моя мама поспешила на встречу с папой. Күләш тәте помогла нам пережить это горе.

Общая любовь к спорту сблизила меня с Кайратом. В юности я дважды становился золотым и один раз бронзовым призером чемпионата СССР по хоккею на траве, был чемпионом Казахстана по хоккею с мячом. В 1990-х годах Кайрат вместе со своими соратниками создал клуб «Кайнур» по мини-футболу. И я частенько по вечерам играл в мини-футбол с ветеранами «Кайнура». А потом и мой сын Габбас стал тренироваться и играть за «Кайнур», участвовал в чемпионате мира по футзалу в Гватемале и чемпионате мира среди студентов в Венгрии. Со временем «Кайнур» стал именоваться «Кайратом».

Күләш тәте талантливо руководила своими сыновьями, когда они возводили великолепную, оснащенную по последним европейским стандартам, спортивную базу для своей команды рядом с зоопарком. Мини-футбольный клуб «Кайрат» открыл детскую академию футзала. Дети тренируются и играют на великолепных спортивных площадках, о которых мы в своем детстве и мечтать не смели. Помимо детской академии «Кайрат»

открыл в фитнес-клубе World Class Almaty детскую школу по мини-футболу. Сегодня более ста детишек занимаются в самой академии и примерно столько же – в детской школе. Их воспитывают опытные тренеры из числа бывших игроков «Кайрата». Күләш тәте всегда в курсе дел «Кайрата» и его воспитанников, часто посещает игры и награждает победителей детских турниров по футзалу. Так, в 2012 году воспитанники футзальной академии МФК "Кайрат" достойно представили Казахстан, сумев занять второе место, на открытом кубке Украины среди детей 2002 года рождения в городе Ильичевск. В числе лучших был отмечен нападающий «Кайрата» Аль-Галым Оразбеков – любимый внук Күләш тәте.

Сегодня футзальный «Кайрат» - один из сильнейших футзальных клубов Европы, двукратный победитель кубка УЕФА и кубка Еременко. А сборная Казахстана по футзалу, составленная в основном из игроков «Кайрата», впервые в истории завоевала бронзовые медали чемпионата Европы.

Еще одним талантом Күләш тәте является умение красиво и стильно одеваться. Каким удивительным образом Күләш тәте подбирает себе наряды, особенно головные уборы.

Очередной талант Күләш тәте – ораторский. Күләш тәте в совершенстве владеет искусством красноречия. На всех наших семейных мероприятиях во время выступления Күләш тәте гости начинают переспрашивать друг друга: «Кто это так красиво говорит?» Ведь речь Күләш тәте всегда течет и переливается всеми цветами радуги, как горный хрустальный ручей.

Когда Габбас женился и у него родилась наша первая внучка Джулия, то через год мы устроили большой той - тұсау кесер. Под звуки живого оркестра все гости радовались и веселились от души. А маленькая Джулия стала любимицей Күләш тәте. И когда встал вопрос о фотографии для журнала к статье, то Күләш тәте не раздумывая решила сфотографироваться с Джулией на руках. Эта фотография в журнале «Этнопедагогика» является знаковой для нашей семьи.

На тое тұсау кесер у сына Габбаса Тимура Күләш тәте вместе с другими апашками пела песню «Тұсаукесер жыры». **Кайрат со своей супругой Айгуль лихо отплясывали. А Ануар вместе с моей дочерью Акмарал активно участвовал в разнообразных конкурсах и выигрывал призы.**

Сейчас Акмарал живет в Астане и уже сама воспитывает дочку Сару и сына Илиаса. Күләш тәте всегда интересуется жизнью Акмарал и непременно передает ей свой сәлем.

Всё течет, всё изменяется. Время бежит, жизнь идёт. И уже старшая и любимая внучка Күләш тәте Айгерим вышла замуж и подарила правнучку. А наша уважаемая и любимая Күләш тәте отмечает свой 75-летний юбилей!

В эту знаменательную дату семья Сансызбаевых от всей души поздравляет Күләш тәте с юбилеем и высказывает ряд пожеланий!

Желаем всегда хорошего настроения, долголетия в добром здравии, не хворать и не скучать!

Желаем, чтобы Ваша любовь и забота согревали сердца сыновей, внуков и правнуков!

Желаем, чтобы Вы продолжали активно представлять казахстанскую науку на международных конференциях за рубежом!

Желаем, чтобы знания, накопленные за три четверти века, были востребованы Вашими воспитанниками!

Желаем оптимизма, благополучия и много радостных приятных моментов!

Желаем всегда блистать своим обаянием, красноречием и наслаждаться всеобщим вниманием!

«КҮЛӘШТАЙ ҚЫЗДАРЫМЫЗ ҚАЗАҚТА КӨБЕЙСЕ, ҚАЗАҚТЫҢ КЕЛЕШЕГІ КЕРЕМЕТТЕЙ БОЛАРЫ ХАҚ...»

немесе бір ашық сабақтан әсер туралы

Мен биыл жұртымыздың сонау қадам замандардан келе жатқан айының ақырғы күні КазПИ –де психология ғылымының кандидаты, тамаша ұстаз Күләш Оразбекованың ұйымдастырған «Адамдықтың насихатшысы – Ахмет Байтұрсынов» атты ашық сабаққа қатыстым. Бұл психология бағдарламасындағы жеке адам деген тақырыпқа байланысты өтті. Менімен бірге аталмыш сабақта Ахаңның қызы Шолпан, Мария деген қарындасымыз, институт ректоры Т. Садықов т.б. қатысты.

Алдымен айтарым, ашық сабақ ұлтымыздың қос мерекесі Наурыз бен айттың үстіне өткізілді. Сосын, Ахандай алыпты осынау қасиетті күндері еске түсіру – о кісінің ұшан-теңіз ерен еңбегін піп тұту, әруағын қадірлеу болып табылады. Күләштың тапқырлығы да осында.

Талай жылдар айтуға қарыққан, ұмытуға таянған айтымызды қайта жаңғыртуымыздың алғашқы қадамы да бүгін жасалған сияқты. Жастардың мұны білуі – өте маңызды.

Өз басым Ахаңды жақын танытын, әрдайым ақыл-кеңесін тыңдап өскен адаммын.

Байтұрсынов мінез-құлқы, жүріс-тұрысы, күллі еңбегі, өмірі жастарға таусылмас өнеге-қазына.

Бүгін емес осыдан алпыс жылдай бұрынғы кездеріміз түсіп, қатты толқып отырмын, оқта-текте жанарыма жас та үйіріле береді..., Ал, Ахаңның қызы Шолпан әкесінің әрбір сөзін, оның жолын, әнін естіген сайын, көз жасына ие бола алмай отырды... Иә, бүгін қадірменді Ахаңның әруағы бір аунаған шығар...

Ғалым- ұстаз қарындасым Күләшқа осы ашық сабақты өте тиянақты ұйымдастырғаы үшін мың да бір рахмет! Жасыратыны жоқ, ұйымдастыруға да биік парасат, қабілет, ерінбес еңбек қажет.

Иә, Ахаңның кезінде Күләштай талапты қазақ қыздары саусақпен санарлық-тын. Қайран Ахаң, бүгінде тірі болса, Күләштарды көріп қандай қуанар еді...

Мен ойлаймын, Күләштай қыздарымыз қазақта көбейсе, қазақтың келешегі кереметтей болары хақ. Бүгінгі кең дастарханда Күләштің шәкірт-қыздары пісірген бауырсақтары, мейіз-өрік, шұбат, қымыз, Күләштің өзі дайындаған көжесі соншалықты мол, соншалықты дәмді болды. Мен отырыс соңында жастарға бата бердім:

Айналайын, балаларым! Болашақтарың жарқын, армандарың асқақ, бақыттарың баянды болсын! Еңбекті, адамды сүйе біліңдер! Бейбітшілікті сүйіңдер! Әмин!...

Айтжан Мұхамеджанұлы БУТИН.

«... Я был приятно удивлен, когда стал знакомиться с данной диссертацией К. А. Оразбековой.»

Диссертация Куляш Айтмлдановны Оразбековой представляет собой весьма интересное исследование, имеющие большое практическое значение. До сего времени методисты дальше обучения строить предложения не шли.

Тов. Оразбекова К.А. предложила модель учебной деятельности по усвоению русского синтаксиса в национальной школе. Это главное достоинство ее работы...»

**НИИ национальных школ
Н.М.Хасанов».**

К.А. Оразбекова основательно овладела методами конструирования программы, фиксацией учебной деятельности. Ко всему этому следует добавить, что она обладает творческим подходом к решению практически актуальных проблем.

Если еще сказать относительно ее организационной ответственности, о ее больших способностях, можно отметить, что перед нами очень подготовленный специалист для казахской школы

**Доктор психологических наук,
профессор А.К. Маркова**

Исследование К.А. Оразбековой выполнено на высоком теоретическом уровне. Оно связано с продуктивными идеями советской педагогической психологии о наличии больших резервов познавательных возможностей у школьников и о путях активизации этих возможностей, при включении школьников

в управляемую учителем учебную деятельность. Работа К. А. Оразбековой имеет четко выраженную практическую ориентацию на практику обучения русскому языку в казахской школе.

**Доктор психологических наук,
профессор Д.Н. Богоявленский.**

НЕЗАБЫВАЕМАЯ ЖЕНЩИНА!

Студенческие годы ... самая счастливая и в то же время тревожная пора. Головокружительная после сельских будней, городская шумная жизнь и напряженная сессия. Помню, больше всего меня нервировало то, что нет больше дневника с расписанием и заданиями и то, что не успевала аккуратненько записать слово в слово лекции (как диктант).

Зато крупно повезло с преподавателями. Филологический факультет КазПИ имени Абая, где я училась с 1970 по 1974 год, познакомил со многими интересными педагогами. Это и строгая и требовательная Н.Смирнова, добрая Белоусова (наш куратор), преподаватели русского языка Бредихина В. и Глазман, заставляющие задумываться над загадками языка, очень интересная Шеляховская Л., прической и вообще классическим видом, которой я всегда любовалась, всеобщий любимец Костюхин Е.В. и практикант в то время – А.Шайхин. я и сейчас очень радуюсь, когда вижу их фамилии под статьями в журналах «Русский язык в школе». Это ведь наши преподаватели. Для меня, педагога с 33-летним стажем, они навсегда останутся «учителями учителей».

А вот к Куляш Айтмолдановне Оразбековой – отношение особое. Ее предмет для нас будущих учителей, - педагогика был самым интересным и полезным. До сих пор храню толстую папку с газетными и журнальными вырезками, тестами и анкетами, на которой надпись «Педагогическая папка студентки II курса Дорошина Л.Н». Но, пожалуй, еще больше запомнился мне вид этой учительницы – всегда подтянута, аккуратна, какой бы костюм ни надела, обязательно его украшает белоснежная блузка с рюшечками, жабо, пышными воротничками. Но даже это и не главное. Всем своим видом, спокойной красивой речью, ласковым тоном, выдержкой и уравновешенностью она как бы говорила: «Вот таким должен быть настоящий педагог». Однажды она пришла к нам в комнату общежития, где нас было девять девочек. Поговорила по душам, расспросила каждую о том о сем, как бы невзначай осмотрела комнату, не отличающуюся особым интерьером, стены которой были сплошь оклеены фотографиями артистов, кадрами из кинофильмов иллюстрациями из семейной жизни, мягко указала на некоторую пошлость

этого «искусства», и комната наша преобразилась все это моментально убралось, появились вазы с цветами, картины художников.

Помню и гос. Экзамены в 1974 году (заканчивала я заочное отделение). Председатель профессор Хайдаров, член комиссии Оразбекова Куляш Айтмолдановна на всех четырех экзаменах и на каждом экзамене преподаватель по предмету, который мы сдавали. Атмосфера доброжелательности и взаимопонимания, но в то же время непримиримое отношение к тем, кто ответ добывал из – под карты в шпаргалке. У меня были затемнены очки и студенты шутили: «Надо же догадалась черные очки надеть» я почему – то испугалась, что и преподаватели подумают, что это для того, чтобы «шпаргалить», поэтому садилась строго на первую карту. Чем и заслужила особое внимание Хайдарова и Оразбековой К.А. После экзаменов мы с Куляш Айтмолдановной шли вместе через парк имени 28 панфиловцев, нам было по пути, и на все она обращала внимание: на красоту музея – собора, на великолепие осеннего убранства деревьев, на чистое голубое небо.

Прошло почти 30 лет. В 1999 году в школе имени Сатпаева поселка Джансугурово, где я преподаю русский язык и литературу и являюсь заместителем директора по учебно- воспитательной работе, проводится встреча с депутатом Калиевым Ж., вместе с ним группа поддержки. Среди них привлекла внимание красивая женщина в роскошном казахском национальном костюме с неизменно белоснежным воротничком блузочки. Это была, конечно, она- Оразбекова Куляш Айтмолдановна. Я совсем не узнала ее. Но что то в ее жестах, словах, улыбке было до боли знакомое. Почему-то сразу вспомнились ее лекции о Яне Амосе, Коменмком, Макаренко, о том, каким должен быть учитель и вообще Человек! Подхожу к ней после встречи, спрашиваю, не преподавала ли в педд. Институте педагогику. Несколько деталей – и сразу обо всем вспомнил, разговорились, на ходу даже, кажется, успели сфотографироваться. И сейчас, когда она приезжает в наши края, всегда передает мне привет. Все такая же внимательная и интересная. Такой мне и запомниться навсегда из тех замечательных людей, которых мне довелось встретить в жизни. Хочется по этому поводу привести слова великого русского классика Льва Николаевича Толстого: «Нет величия там, где нет простоты, добра и правды». И сегодня мне хотелось бы эти слова сказать о Куляш Айтмолдановне Оразбековой. Она, профессор со всемирной славой, чье имя знают даже в Нью-Йорке, не забывает о тех местах где провела свое детство. Частый гость в нашей школе имени Сатпаева Аксуского района, Куляш Айтмолдановна ко всему и ко всем внимательна.

Вот и сегодня, накануне 60-летия ВОВ, мы ждем её в гости: Куляш Айтмолдановна хочет встретиться с ветеранами войны, а также с первоклассниками, отличниками учебы, и вручить им памятные подарки. Это еще один повод, чтобы сделать заключение: педагогике нельзя научить по книгам, примерам из литературы, лекциям – чтобы воспитать педагога, надо самому быть Великим Педагогом, таким, как Оразбекова Куляш Айтмолдановна. Куляш Айтмолдановна я от души поздравляю Вас с юбилеем. Красиво стареть – тоже искусство.

Боровикова (Доронина) Любовь Николаевна
учительница СШ им. А. Сарина п. Сатпаева, Талдыкурганской области
– Незабываемая Женщина!

ӘР РЕСПУБЛИКА ҒАЛЫМДАРНЫҢ КҮЛӘШҚА БЕРГЕН БАҒАСЫ

Мәскеудегі білім жетілдіру институтында әр Республикадан және әр обыстардан барған әріптестерінің айтуынша «Күләш апайды Институт ректораты жақсы біледі екен, мақтап психология тобына староста сайлады, ол кісі шынындада керемет ұйымдастырушы екен. Бізді, сүп- сүйкімді екі ұлына қосып алып, Қайраты дипломдық жұмысын Ленин библиотекасында жазды, Әнуәрбегі мектепте оқиды. Мәкеудің барлық қызықты жерлеріне апарады Мавзолейге, Гагарин қаласына, Гагариннің әйелі, қызы, Терешковамен сол жерде кездесу өткізді, суретке түсірді бәрімізді баласындай бағындырып, выставкаға, Бородин шайқасы, тіпті айтып болмайсың Мәскеуді Алматыдан жақсы таныдық. Қазір соның бәрі түс сияқты, ұмытылмайтын бір керемет сәттер. Қазір куратор мұғалімдер олай қамқорлық түгіл, студенттердің айтуынша бірдеңе дәм етіп отырады. Берсең жақсысың, бермесең әйтеуір беруге мәжбүр етеді.

Есімде, атақты ғалым психолог Немов бір күні лекция оқымай «Деловая игра» психологиялық ойын өткізіп бізді үйретпек болды. Бір адам ортаға шығып отырсын, тек нервысы мықты болсын, өйткені ойында жанын жаралайтын ауыр сөз айтылуы мүмкін деді. Үн жоқ, ешкім шыққысы келмейді. Өзі туралы кім жаман сөз естігісі келеді? Сен шық, сен шық пен біраз уақыт өтіп кетті. Сол кезде Күләш апай орнынан тұрып мен кандидаттық қорғағаныма 15 жыл болды. Маған әлі доценттікті бермейді. Ел екі жылда, 5 жылда тіпті талқылаудан өтпей ақ алып жатады. Маған келгенде ваканция жоқ боп қалды. Мен кіммін білейін, мүмкін бір кемшілігім бар шығар деп жанында отырған маған сыбырлап ортаға шықты (өзі әдемі, шашы жып-жылтыр прическасы —«калачик» дейтін ел қызығып, киімі ұлт үлгісінің элементтерімен, көбіне жасыл түсті киетіне). Мен де зәре жоқ. Немов

корқытты ғой, адам ауруы ашулануы, жылауы мүмкін деп. Апай жинақы, сүйкімді отырды. Ғалым психолог Немов «Какой образ ассоциируется с Куляш Айтмолдановной» деп ойынды бастады.

В человеке в первую очередь, я считаю, самое главное, понимание. Ведь все начинается с этого. Когда два человека говорят, но не понимают друг друга, то у них никогда не родится уважение друг к другу, потому что они не слышат друг друга. А в Куляш главное- бескорыстность. Всем в группе очень комфортно общаться с ней. Все как голубки воркуют с ней. Мы полюбили ее за понимания и бескорыстности, чего я и желаю всем нам, сказала

Захарова Ольга Ивановна. Тула.

Путь к сердцу мужчины лежит через его желудок, старая истина...

Она готовит так вкусно, что вместе с ее сыновьями около нее кружатся как пчелы и все наши мужчины. Я тоже очень люблю ее бесбармак и быстрые лепешки, оладьи с ее простыми, но особыми начинками.

Куляш апа имеет набор таких качеств, как выносливость, выдержка, психологическая устойчивость и способность присущая только ей видеть перспективы. Наши задачи: повышение квалификации утверждает она постоянно, как староста группы. Вместе с тем организует лучший отдых в Москве. Это экскурсии. Она мне как АНА – мать – сделала вывод.

Людкина Тамара Влади, г. Вологда.

Куляш «Горная панорама – красивая загадочная.

Жиневский Борис Петрович, г. Минск».

Куляш «Нежный, ласковый, добрый образ матери, который согревает Своим светом и теплом всех окружающих.

Ли Марина Б. г. Усурийск».

Куляш ханум «Как символ – мать – которого всегда беспокоит судьба будущего».

Абиджанова Саодат Одинова. Уз.ССР, Ферганская обл.»

«Как прекрасны узоры Мороза, Но Вы лучше, Куляш как любимые цветы, утренняя Роза!» В саду АПЭЭНА так много прекрасных цветов. Но Вы Куляш – Роза желанная, Вы – сердца трепетный зов.

Ойын жалғастырып Лев Ефремович тағы былай жазыпты:

Мечты... Мечты ...

Как хочу быть юным (крохой) сыном, чтобы груди вашей сладость испытать. Как хочу быть Вашим другом, чтобы страстно и нежно любить.

Москва 18.05.1989г.

Плескач Лев Ефремович, Армавир Краснодарского края».

«Жарқырап жатқан дариядай кең пейілді, айтсақ – ақылыңызға ауыз толатындай, қарасақ – көркіңізге кез тояатындай: көпке қамқоршы, жалғызға жанашыр, қос тілдің қобызшысы, ер орнына бағалар; ел анасы ретінде Сізге бас иемін Күләш апай».

Тапанова Сауле, Қазақстан, Жезқазған.

Очень рада, что судьба дала возможность познакомиться с Вами дорогая, милая Куляш! Вспоминая Вас я буду всегда видеть перед глазами образ цветка, выросшего в горах и искренне радующегося общению с тем, кто на него смотрит.

Яцынева Лидия Адольфовна, г.Казань.

«Куляш! Будьте сама собой, Вам не надо быть другой».

Йогомович Александр Зельманович, г. Челябинск.

«Куляш! Юная девушка устремленная в высь.

Заболтнев Михаил Иванович. г. Орск».

«Күләш қазақ қызы, сумевшая впитать в себя все лучшие черты женщины казашки и остаться дочерью степей. Она красива как Алма – сказала она.

Ата горда как Алатау, гостеприимна как Медео.

Вахрушева Тамара. А., г. Шадринск.

Лодкина Тамара Влади, г. Вологда,

Гамзаев Мухтар Алим оглы, г. Баку.

«У Куляш те качества, которые не проявились у многих молодых членов коллектива: оптимизм, энергия, дображелательное отношение ко всем, терпимость, материнская забота, тепло, непосредственность.

Чумакова Ирина М., г. Чимкент».

«Куляш! Единомыслица моя симпатия и нежность!

Барагина Галина Васильевна, г. Полтава».

«В памяти остается образ Куляш, как заботливой курочки – наседки, у которой много – много цыплят и каждый получает внимание, заботу, ласку».

Краснопахтова Людмила Ивановна, г.Краснодар.

В Человеке более всего ценна, на мой взгляд – надежность. Вы Куляш обладаете этим главным свойством. Спасибо судьбе за встречу с Вами. Очень надеюсь на встречу с Вами.

Ван Валентина Андреевна, г. Уфа.

Міне, Мәскеудегі мамандықты жетілдіру курсы кезінде Күләш Айтмолдақызына әріптестері баға беріп, оның бейнесін осылайша көрсетті.

Ұстаз қызметі қашанда қиын, қашанда нәзік, әрі жауапты.

Осыны ұғынған адам ғана ондаған, жүздеген, мыңдаған шәкірттерінің шын ынта ықыласына ие бола алады.

Күләш Айтмолдақызы осындай абзал жандардың бірі. Ол биыл 75 жасқа толып отыр. Жағдайды пайдаланып, психолог, ғылым, ұстаз Күләш апайыма осы күйінде, қартаймай, айналасы мен ортасын қуанып ұзақ өмір сүруін, ден саулығын тілеймін.

Бізді көп еңбек етуге, кітап көрнекі құралдар сатып алуды ұйымдастырып, ғылыми баяндама, рефераттар жазуымызға көмектесетін. Екі баласы бірі үлкен, бірі кіші сол кісінің жанында қадалып кітап оқып, қағаз жазып отырғанда ұялады екенсіз. Бізде тесіле отыруға үйрендік. Сондықтан бәріміз ұйымшылдықпен жақсы өттік. Тағы қызығы ол кісі балаларына тамақты үйіндегідей пісіретін (ет, шелпек, бауырсақ, кеспе) басқа ұлт өкілдері Күләш Айтмолдановнаға «Дайте попробовать» деп жанында үймелеп жүретін. Тамақты мол жасайтын, қызығы- екі ұлы жанында бірдеңе әкеліп, апарып көмектесетін. Кіші ұлы тілі қызық, елге қазақша тамақ атын аударуға шебер еді, бірде шешесінің пісірген нан қалай аталады деп сұраған адамға «Жалқау шелпек», «Ленивые лепешки или быстрые, сытные» деп жауап беріп елді күлдіріп, мәз қылатыны бар еді. Онысы жұмыртқаны сүтпен араластырып, ішіне ұсақ ірімшік, колбаса, сосиска, ет пе, изюм, курага ма не бар бәрін пайдаланатын, (бір ұлы ұсақ туралғанын, ал Қайраты кесек туралғанын жақсы көретіндігінен ерінбей солардың жейміз дегенін пісіретін. Бәріне үлгереді. Жатақанадағылар өзін де балаларын да жақсы көріп кетті).

Тапанова Сауле, Қазақстан, Жезқазған.

ЖЫЛЫ ЛЕБІЗ

Қазақ даласында «Әйел теңдігі» деген болмаған дегенді ойлап тапқан адамдар да ес жоқ- ау. Дәл осы қағидаға сүйене отырып «Қазақ ұлты анасын

сыйламаған, сенімге әлемді сенімдірек болған қандай ақымақтық, қандай таяздық».

Оу, онда бүкіл адамзат тарихының сыйынар Анасы – құдай бейнесінің бірі **Ұмай** ананы қалай жоққа шығарамыз.

Кир патшасының басын алып қанқұмар басшыны әлем алдында соттаған Томирис ханшайымды қайтпекпіз. Ал, Зарина ше? Бәрін ұмыттырар – ау, жер бетінде тұңғыш рет адамның, оның ішінде сәбидің бас сүйегіне операция жасап, өмір сыйлап, өзінің асқақ адамшылық парасатымен, ешкімге ұқсамас өнегелі өмірмен заманадан зарыға өтіп аңыз асқарымен бізге жеткен абзал да, асыл анамыз **Нұрила Домалақ** ананы қалай ұмытпақпыз. Әрине айта берсе барды жоқ етпек болған ақымақ саясатқа қояр сауал көп – ақ, өте көп.

Ондайда соқырға – өзінің көріп тұрған әсемдікті суреттей алмағандай, саңырауға – өзің естіген әсем әуенді жеткізе алмағандай күй кешесің, кәдімгідей шаршайсың.

Бірақ, Күләш, өзінді көргелі, өзінді көргелі, өзіңмен сұхбаттасқалы мен осы бір асқақ сезімге, нық сенімге қайта арқа сүйедім.

Себебі сен секілді кеудесі нұрға толы, сырға толы қазақ әйелін тіршілікте кездестірмегеніме және азғана күндер сыр алысқанымға тәңірге тәубе етемін.

Ер азаматтың орны бөлек қой, біздің қазақ әйелдері үшін.

Сонда да , ел басына күн туған шақта еремен жарыса егеулі найзасын қолға алып, жауына семсер сілтер ұлы жүрек иесі. Ұлтын сүйер, ел тілеуін тілер ұлы қазақ қызының замандасы болсам менің де иығыма түсер жүк, халық алдындағы жауапкершілігім аз емес екен – ау, асыл құрбым.

Мен өзіңе кездескелі осыны ұқтым, сезіндім.

Бір күні «Рахат» телеарнасынан өзінді көріп, тіліме бір шумақ өлең де оралады. Өзіңе қатты қызығып, ғашық болдым!

Қажеке бар тілегім бір басыңа,

Ер тұрмақ ғашық болды ұрғашы да.

Жаныңа қызыр – дәулет жолдас болып,

Шыға бер шаршамасын қыр басына, деп аяқтадым.

Өзіңмен әр кездесуімнің өзі маған ұлы қуат, жігер беретінін мойындадым.

«Қамшының сабындай ғана» – деп кейде күпірлікпен айтар ғұмырымды мағыналы еткен асыл құрбым сен аман бол!

Қарға тамырлы – қазақты ру – руға бөлініп, жүз – жүзге бөлініп жіктеліп кетуден сақтап, ер мен – елді, жер мен - жерді құдалықтың құтты бесігіне бөлеген – Қазақ әйелі аман болсын. Еліміз аман болсын! Елбасымыз аман болсын! Әумин!

Сәлеммен құттықтаумен: құрбың Сабралиева Алтын қажы Рахымбай қызы.

25 сәуір 2005 жыл.

Отзыв

О прочитанных лекциях

Дан тов. Оразбековой Куляш Айтмолдановне, кандидату психологических наук в том, что она прочитала ряд лекций в организациях и предприятиях Кокчетавского района 15-16 мая 1991 года. Лекции в аудиториях прослушаны с большим вниманием, так как темы тесно связаны с жизнью. Лектор находит подход к каждой аудитории и к каждому слушателю. Никто из слушавших не остался равнодушным.

Районный комитет партии, районная организация общества «Знание» благодарит Казахское республиканское общество «Знание» за предоставленные лекции тов. Оразбековой К.А. и просит повторять такую психологическую службу ежегодно с применением книги Оразбековой «Познай себя».

**Зав. идеологическим отделом
Райкома Компартии Казахстана**

А. Таласбаева

**Ответсекретарь Кокчетавской
Районной организации общества**

Л.Ким.

А КАМЕННУЮ БАБУ ЗА БАКСЫ НЕ ХОТИТЕ?

Однажды заместителю директора Центрального государственного музея Рашиду Кукашеву по телефону предложили купить балбалы- древних каменных баб. Естественно, они представляют большую историческую ценность. Но где взять по 5 тысяч долларов за каждую из них? Именно столько запросил неизвестный: «Не купите, продам иностранцам». Не купили...

На фоне таких фактов редкие в наше время дары музея стали уникальными. Но все-таки бывают. Алматинец Евлений Круговых подарил музею уникальный арифмометр – «прапрадедушку» современных

калькуляторов. Эта счетная машинка была изготовлена в XIX веке на Санкт-Петербургском заводе шведского инженера Ордена. Когда-то все уважающие себя купцы имели в своих магазинах такие.

Среди других – отлично сохранившиеся наконечники стрел, конские удила, поясной набор с украшениями из бронзы и кусочков кожи. Все это обнаружил в захоронении воина (примерно XIII век) МуратбекБаилев под селом Кокпекты Семипалатинской области. Большую коллекцию – около 500 предметов быта, домашней утвари, национальной одежды – передала в дар музею профессор КуляшАйтмолдановнаОразбекова. Сделали подарки музею Посольство Республики Корея и бизнесмен из Германии МехметШамшихан.

Значит, есть еще люди, которые видят во всех этих предметах историю нашего отечества, а не объект для купли-продажи...

ЛАТЫПОВА Е.
Журналист \Караван.

Әсемдік пен әдемілік

«Қазақстан әйелдері» журналының жетпісінші жылдардағы бір санынан, қыз балаларға тәрбиелік мәні бар, мақала оқып сақтап қойған едім. Сол мақала иесі, Күләш Оразбековамен, қонақта кездесіп қалдым. Есіктен кіріп келгенде – И. Крамскойдың «незнакомкасы» ма деп қалдым. Басында вуальды шляпа (европаша), үстінде сәнді тігілген шапан (қазақша) жаңа стильде. Бояусыз ажары еріксіз өзіне көңіл аудартады. Ол аппақ жүзді, сұлу әйел болатын.

Мақала туралы әңгіме еттік, кейіннен журналды табыс еттім. Рахметін айтты. Күләш танысқан адамдармен өте жақын араласқанды жақсы көреді. Таныстарының қуанышына қуанып, қайғысына ортақ бола біледі. Жора – жолдастарының қуанышына мейрамханада шәй беріп, бәріне бірдей сый жасайды. Өлең, қызық әңгімелер айтқызып, би билейтін. Бәріміз күліп – ойнап бір жасарып қалатынбыз.

Қайғыға да өзінше бөлек ортақ болады. Халқына белгілі, жолдастарына сыйлы болған, баламыздан айрылып, қайғы – мұңға ерік беріп жүргенде үйге келіп достарымызды ұйымдастырып, дастархан жайғызып, құран оқытып көңілімізді аулап отырғанда бір топ адам кіріп келді, Күләш оларды қарсы алып таныстырды.

Олар бет-әлпет, шаш, аяқ, қолдың тырнағын жөндейтінадамдар екен. Әйелдер бірінен соң бірі бетін, бірі шашын боятып, енді бірі тырнақтарын жөндетіп мәре – сәре болды. Мұңайып отырған бізге: Дүниеде баласын жоғалтқан ананың қайғысынан асар қасірет жоқ. Сонда да болса сен қайғыңды ішіңе жұтып күйеуіңнің, бала – шағанның жағдайын ойлауың керек деп, мені

сабырға келтіріп, жұбатып, зорлап отырып шашымды боятып, тырнақтарымды өңдеп, түзеткен соң үсті – басымды ретке келтіріп шықсам, шынында да күйеуім мен бала – шағам, мені уайымдап естері шығып жүрген, мені көріп қуанғандарынан түрлеріне қан жүгіріп жымып күле бастады. Күләш шеберлердің ақшасын түгел өзі төлеп, қуантып шығарып салды. Міне күліштің жомарттығы да бар.

Бұл адам баласын ізгілік пен сыйластыққа, ынтымаққа тәртиелейтін салт – дәстүрдің бір – ақ көрінісі. Біздерге мықты денсаулық, береке дәулет, отбасымызға бақыт тілеп, күн шуағына шомылып қайта түлеген табиғат аясында жан дүниелеріңіз сергіп, еңселеріңіз әрдайым биік болсын деп Меккеде естіген әңгімесін айта бастады: «Пайғамбарымыз қатты ауырып жатқанда қызы Фатиманы жанына шақырып құлағына сыбырлайды, қызы көз жасын тыйа алмай жылайды. Жылағанын көрген Пайғамбарымыз оның құлағына тағы да сыбырлап бірдеңе айтады. Мұны естіген қызының жүзіне күлкі үйіріліп шаттыққа бөленеді. Кейін Пайғамбар көз жұмған соң, Айша анамыздың: «Не үшін жылап неге күлдің?» деп сұрағанда, ол Аллаһ елшісі алғаш рет құлағыма сыбырлағанда :

«Жәбірейіл (әләйһис – сәләм) әр жылы маған Құранды басынан аяғына дейін бір рет қайталататын, ал бұл жылы екі рет қайталатты. Осыған қарағанда, менің өлім сәтім таяды – ау» – деді. Мен мұны естіп жыладым. Аллаһ елшісі менің жылағанымды көріп, маған қайтадан сыбырлап: «Отбасымның ішінде бірінші болып маған жолығатын сенсің», – деді. Мұны естіп, мен қуанғанымнан күлдім», – деген екен.

Міне бәрімізде бір күні көз жұмамыз, сонда ұлдарың алдарыңнан шығып жолығасыңдар деп, мұңымызды сейілтті. Шынында да жеңілдеп қалдық.

Содан бері де он төрт, он бес жыл өтседе қатынасын үзген емес. Әрбір мейрамда, өзі білетін таныс жолдастарына, гүл дестелерін жіберуді қате кетірмейді. Екі баласы да үлкен азаматтар, анасын аялап меккеге неше мәрте жіберіп, садақаға ақ түйе сойдырып аялап отыр.

Күләштің, ғылым білім жағындағы жетістіктерін өзімен қызметтестері айта жатыр, ол бір ерекше еңбек.

Күләш, сен қазақтың апашкаларының – әсемдік пен әдемілік символысың. Жеті ондықты аттасанда, сырыңда, сыныңда кетпеген қалпыңда, сызылтын ән салып, дөңгелеп би белеп, ден саулығыңның арқасында жасай бер.

Ізгі ниетпен Қаншайым.

Шәкірт жанының рухани шырақшысы

Әр ұлттың қай кезінде болмасын алдында тұратын ұлы міндеттерінің ең бастысы өзінің ісін, өмірін жалғастыратын салауатты саналы ұрпақ тәрбиелеу. Бүгінгі таңда ғасырлар қойнауында қалыптасқан ұлттық тәрбиені, озық өнегелі дәстүрді, адамгершілігі бар асыл қасиеттерді жастар бойына қалыптастыруда, оны ұтымды пайдалану аса маңызды міндеттердің біріне айналып отырғаны даусыз.

Сондықтан ұлттық мәдениеттің, әдебиеттің, тілдің, халықтық педагогиканың тарихы мен болашағы жас ұрпақ тәрбиесіне байланысты. Қазақ халқының тарихы дәстүрге өте бай. Отбасы үшін ежелден тән қасиеті балажандылық, балаларды еңбексүйгіштікке тәрбиелеу, үлкенді құрметтеу, туысқандық кең байланыс, өзге ұлт өкілдерімен достастық, ізгілік қатынастар – осының бәрі қазақ халқының тұрмыс қалпына байланысты болған. Халқымыздың ұлы ақыны хакім Абай баланың өмірді танып-білуіне, оның бойында қалыптасар барлық қасиеттеріне бір жауапты адам ата-ана дей келе: «Балаға, көбінесе, үш алуан адамнан мінез жұғады. Біріншісі – ата-анадан, екіншісі – ұстазынан, үшіншісі – құрбысынан. Осылардың ішінен бала қайсысын жақсы көрсе сонысынан жұғады» деуінде үлкен тәрбиелік мән жатыр. Осындай ұлттық тәрбиенің қазақ даласына кең қанат жаюына елу жылдан астам ғұмырын арнаған Күләш Оразбекова Айтмолдақызы. Сонау 80 жылдардың аяғында кеңес одағының қазаны қайнап, буы бұрқырап тұрған шағында дәстүріміздің, ұлттық тәрбиеміздің табан астында қалмай, топырақ үстінде иленбей жатуына үлкен септігін тигізген майталман педагог бүгінде 75 жасқа толып отыр. Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінің көрнекті ағартушысы осынау тарих қойнауында жатқан рухани байлығымызды жалпы жұрттың санасына жоғары деңгейде жеткізе білгендігі баршамызға аян. «Алтын кездік қап түбінде жатпайды» – дейді халық даналығы. Бұл ой мен сөздің түпкі сырына ден қойсақ, шын асыл қымбат қазына қилы кезең, шытырман уақытта да сыны мен сипатын өзгертпейді. Қазірдің өзінде тәрбиелік қуаты мен құндылығын жоғалтпаған қара шаңырақ білім ордасында Күләш апайымыздың есімі алтын

әріптермен жазылған. Әрбір ұлағатты ұстаз өмірінде тәлім-тәрбие беретін тәжірбие жинайды, жинақтайды, тоқсан ауыз сөздің тобықтай түйінін түйіндейді. Түйгенін ой елегінен өткізіп, таразының екі басына салып саралайды. Тәрбиенің негізгі алтын дінгегі – ол ғибратты, ғұмырлы, ғасыр бойы бойымызға салт-дәстүрмен берілген – ұлттық тәрбие тағылымы. Сан ғасырлар бойы шектеулі шеңбер аясынан шырмауықтай шырмалып шыға алмай келген ұлттық тәрбиені жаңа талапқа сай жаңғыртып, жаңартып өскелең жас ұрпаққа толыққанды тайға таңба басқандай жеткізсек, таптырмас тағылым болары сөзсіз. Адамды сүю, оған жақсылық жасау, жанашыр болу – адамгершіліктің белгісі. Адамның шынайы байлығы затта емес, рухани қазынада болып табылатынын Күләш апайымыздың болмысынан байқауға болатын еді.

Ұстаз мәдениеті, оның парасаттылығы бүгінгі күні, бұрынғыдан да жоғары болу керек десек, Күләш Айтмолдақызының жүріс-тұрысы, сөйлеген сөзі, талғампаздығы шәкірттері үшін әрқашан үлгі-өнеге.

Елу жыл еңбегін білім саласына арнаған көрнекті педагогтың өткені күрделі тарихқа толы. Сонау студент жылдарда апайымыздың бізге оқыған танымдық дәрістері мәңгі жадымызда.

Қоғам, адам қай кезде болмасын ұрпақ тәрбиесіне немқұрайды қараған емес. Әсіресе, қазіргі еліміздің әлеуметтік-экономикалық даму жағдайы мен жаңару жолында ұрпақ тәрбиесі, сол тәрбиедегі отбасының рөлі ең басты, ең маңызды мәселенің бірі болып отыр. Оған психологтар да, тағы басқалар да ерекше назар аударып отыр. Күләш Оразбекованың «Отбасы психологиясы» кітабы осындай ұлт мүддесінің мәселелерінің орнын толтыратындай жасқа да, кәріге де ой салып, қордаланып жиналып қалған мәселе төркініне жете үңіліп, болашақ ұрпақтың тәрбиесіне бағдарлам болатындай туынды деуге болады. Күләш Айтмолдақызы сияқты әрбір студенттің жан дүниесіне кіріп, сүрініп жатқанда сүйеу болатын оқытушылар некен саяқ болатын. Ұзақ жылдар тіліміз бен дінімізді жоғалтып алып, бүгінгі оның мемлекеттік мәртебе иеленген қайта жандыру шағында қазақ жастарына артар үлкен сенімі көңілімізге қуат бітіп, шабытымызды қанаттандырды. Ұстаз өз шәкіртінің бойына тек білім нәрін ғана емес, ұлттық салт-сана мен әдет-ғұрпын сіңіре білді. Ана тілін, шыққан тегін, туған жерін аялай сүйеге, құрметтей білуге біз сияқты болашақ заман өкілдерін тәрбиелеуге барынша күш салды. Мұның бәрін Күләш апай оқыған дәрістерден байқайтынбыз.

Адам жанын ұғыну, оның небір қыр-сырларының ноталары мен пернелерін дөп келтіру психолог маманға тән қасиет болғанмен, олардың бәрі өз биігінде көрініп жүр деу артық. Ал, Күләш Айтмолдақызы бұл тұрғыда жоғары саналы маман, озат педагог, майталман қазық қызы.

Күләш апайымыздың лекцияда әсіресе қыз балаларға көп көңіл бөліп: «сендерде бәрі әдемі болу керек, түр де, сөз де, жүріс-тұрыс та», – деп айтып отыратын.

Қазақтың мәртебесін көтеріп, қазақтың жанын бойына сіңіру, рухты асқақтату ол – тектілік. Біздің халықта «тек» деген терең ұғым. «Текті жердің баласы» «Текті әулеттен шыққан» деген сөздер бар. Міне, бұны біз не үшін

айтып отырмыз. Себебі, Күләш Оразбекова текті жердің, текті әулеттен шығып, қазақ қызына тән қайсарлықты бойына сіңіріп, тәрбие алған. Осындай ұлағатты тәрбиенің арқасында парасаттылықтың биігіне шығып, адамгершіліктің құла шыңынан көрне білді. Ұстаздық жолында психолог-ғалымның үлкенді-кішілі 120-ға жуық еңбегі жарық көрді. Соның ішінде, халық педагогикасында елеулі орын алатын «Тұрмыс-салт, дәстүр», «Ұлттық психология мен халық тәрбиесі болашақтың бастауы хақында», «Отбасы психологиясы», «Әдеп пен сыпайылық туралы» сияқты ата-дәстүрді қозғайтын, жан-жігерінді қамшылайтын Күләш апайымызды ұлағатты еңбектері бүгінге күнге дейін құндылығын жоғалтпаған асыл мұра іспеттес.

Күләш апайдың кісілік келбеті – ә, дегеннен-ақ көзге түсетін. Кісілігі бар кісінің ортасына сыйлы болары бесенеден белгілі. Өйткені, Кісілік – адами болмыстың айқын көрінісі .

Шәкірттердің өмірінен ойып тұрып орын алу үшін – ұстаздың бүкіл болмысы тазалық пен парасаттылыққа толы болу керек. Күләш Айтмолдақызынан дәріс тыңдаған әрбір шәкірті майталман ұстаз жайлы дәл осылай ойлайды.

Қорыта келгенде, жастар тәрбиесі адамзат тарихында әрқашанда қажымай, талмай ізденуді, жаңалықтармен толтырып, тәрбиенің озық түрлерін беруді қажет ететін, жауапкершілігі мол, аса іскерлікпен, парасаттылықпен қарайтын басты ғылыми сала болып қала береді. Сол себепті тәрбие жолында аянбай еңбек етіп жүрген ұстаздарымызға құрмет қашан да көрсетіле бермек . Өйткені Күләш Айтмолдақызы шәкірт жанының рухани шырақшысы.

**Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық
университетінің Тәрбие ісі жөніндегі проректоры,
саяси ғылымдарының кандидаты,
профессор Ішпекбаев Жанатбек Ешенқожаұлы**

Оразалиева Айымбүбі Тұрлықожа қызы.

Абай атындағы Қазақ Ұлттық Педагогика Университеті.

**«КҮЛЯШ ОРАЗБЕКОВА АПАЙДЫ
ТҰМАР ПАТШАЙЫМ
ТОМИРИСКЕ ҰҚСАТАМЫН».**

Күляш Оразбекова апайды Қазақстан ғылымының, рухани байлығы, бітпес бір қайнар бұлағы деуге болады. Ғылыми еңбектерін, ғылыми атақтарын және марапаттарын айтатын болсақ, барлығына жеке тоқтауды қажет етеді. Ел басы Н. Ә. Назараевтың өз қолымен берген марапаты да, осы айтқанымның дәлелі

болмай ма. Күляш апайдың ғылыми жетістіктері жайлы академик ғалымдар бағалап жазып көрсетер.

Мен мақаламда Күляш Оразбекова апайдың бірегейлік қасиеттері туралы айтқым келеді. Талай жылдары Абай атындағы Қазақ Ұлттық Педагогикалық Университеттің «жалпы психология және педагогика» кафедрасында қызметтес, әріптес бола жүріп, ол кісінің қайраттылығына тәнді болдым. Кафедралық жиналыстарда, кездесулерде, конференцияларда, күнделікті онымен қарым - қатынаста Күляш апайдың іскерлігін, парасаттылығын, үлкен жүректі адами қасиеттерін, алғырлығы мен өткірлігін және оның бүкіл болмыс қуатын, өз халқының игілігіне бағыттағанын жете танығандай боламын. Апайымызға тән сыртқы пішінің келісті келбетті, киім сәнділігі туралы, университетте дәріс тыңдайтын студенттер арасында: «Сол апайға ұқсағымыз келеді» - деген лебізді естігенде өзімде бір мақтаныш сезімі пайда болады.

Осы уақытта, педагог маман иесінің мәртебесін арттыруда, Күләш апайдай үлгі тұтатын тұлғаның бар екеніне, апайды мақтамаймын, тек қана мақтанамын. Күләш Оразбековаға тән келісті бір мінез оның ойы ашық, мәймүңкелемей айтатын, шалт қимылдайтын, айтқанның істететін, түлкі бұланға салмайтын қасиеті. Өзінен жоғары лауазымды адамдардың алдында өзекті мәселені тайсалмай, ұжымдық, кафедралық мақсаттың мүдесіне сай көтере білуі. Жас ғалымдар мен оқытушы қызметкерлердің жағдайына қарайлап, мәселені шешудің әділеттілігіне меңгерушелердің көңіл бөлуін талап етеді және оны шешуге септігін тигізеді.

Апайымыз шыншыл қайраткер, адамның намысын сөзімен қайрай алатын, өткір мінезді адам. Тұрмыста балта өтпеген кезде қайраитын уақыт болады, сол сияқты адам өмірінде, қызметте болса да, жай болмыста көңіліне көлеңке түсетін кездер болады. Осындай жағдайларда Күляш апай өз қарым-қатынасымен, сол адамдарды жігерлендіре алады.

Оның сөздері батырдың қайрағындай, ақынның шумағындай айтылып, әсерлі болады:

«Назарыңды төмен түсірме.

Жасқана көрме,

Кішірме,

Көп шобыр саған жете алмас,

Өңінде тұрмақ

Түсінде.

Назарды төмен түсірме !»

— деп ойыңды сергітеді.

Күляш Оразбекованың тағы бір ерекше қасиеті оның иман жандылығы. Ұжымда адамдарға имандылықты ұмытпауын ескертіп отырады. Патша мен басшыны Алладан десе де, басшы образына кіре алмайтын, оның рөлін орындауға мүмкіндігі жоқ адамдар кейде оған тағайындылатындығы белгілі.

Апаймен қызметтес кездерде сондай менгерушілермен қарым - қатынас ерекшеліктерінің шешімдерін көрдік. Менгерушінің қарамағындағы қызметкерлерге мұқият көңіл бөлуін айтып, оның қателігін көрсете алатындығы.

Әсіресе мынандай тілмен:

«Қыранға көзін салмаса,
Адасып жүр бұл басшы.
Жақсысын кейін ысырса,
Тірлігі онын далбаса.
Мән берме оған сен де аса» –

деп, әділетсіз жұмыстан шектелген адамдарды жуата біліп, ол адамға қамқорлық танытады.

Әдетте адамдар пендешлікпен тұлғалардың бірегейлік қасиеттеріне қарбалас өмірде көңіл бөле білмейміз. Ал Күляш апайдын ерекше қайталанбас, басқа адамда кездесе бермейтін ерекшелігі, оның жарқ етіп, алдыңнан шыққанда – ақ көрініп тұрады. Күляш Оразбекова қазақ этнопедагогикасы мен этнопсихология ғылымдарының жаңғырығы. Апайға жаратылыстан берілген қасиеті Ұстаздық. Бұндай үлкен сый, ұстанымы бар - Ұстаз болу, екінің біріне берілмейді. Күляш Оразбекованың ғылыми педагогикалық бүкіл өмірі, бірегей адами қасиеттері, адам тәрбиелеу, ұстаз дайындау сияқты таудай биік іс әрекетке үлкен үлес. Қазақ халқы қыздарын патшайым, ханым, ханшайым деп аяулаған, аналарын ардақтап арулаған.

Еліміздің ғылым кеністегінде Аруа - Ана ханым, Ғалым - дана Күляш апайдың мерей тойы құтты болсын! Апайға, аналық шаттық, ғалымдық бақыт, Қазақ этнопедагогикасы мен этнопсихология ғылымдарының жарық жұлдызы болып, жарқырап, елінің игілігіне жана бергенін тілеймін !!!

Оразалиева Айымбүбі Тұрлықожа қызы.
Абай атындағы Қазақ Ұлттық Педагогика Университеті.

